Илм ўзни билмакдир

Ма'рифат

MA'RIFAT • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ • معرفت

1931 йилдан чиқа бошлаган 1996 йил 2 март, шанба **Баҳоси сотувда эркин нархда.** *16 (6713)*

Даъват

Тан рисзатидан кўпроқ руҳ рисзати лозимдур. Мард киши ўзини рисзат ва адаб ила кўрсатсун, инсон ила ҳайвон орасидаги фарқ ёлғуз маишатда эмас, яхши ахлоқ касб қилмоқдадур.

Абу Али ибн Сино

Ибрат

Истеъдодли болаларга ғамхўрлик қилган киши келажакни кўзлаган инсондир. Комилжон Тожибоев ҳам шундай ватанпарварлардан бири. У Учқўрғон шаҳридаги «Сардор» хусусий фирмасининг соҳиби. Саховатли ишбилармон шаҳардаги Ойбек номли 4-мактабнинг аълочи ва одобли ўқувчиларидан 20 нафарига ўз фирмаси ҳисобидан 100 сумдан стипендия ажратиб бермоқда. Ҳимматингизга балли, Комилжон ака!

ИСЛОҲОТЛАРНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ҚАТЪИЯТЛИ БЎЛАЙЛИК

29 февраль куни Президент Ислом Каримов раислигида Вазирлар Маҳкамасининг мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг 1995 йилги якунлари ва иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш борасида жорий йилдаги вазифаларга бағишланган йиғилиши бўлди. Унда Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси Раиси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳокимлари, вазирликлар, қўмиталар, концернлар, корпорациялар, уюшмалар, идора ва ташкилотлар раҳбарлари, Олий Мажлис қўмиталари раислари иштирок этди.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотлар дастлабки самараларини бера бошлади, — деди Президент мажлисни очар экан. — Бу ялпи маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмининг ошишида, ишлаб чиқаришнинг пасайиш суръатлари тўхтатилганида, пулнинг қадрсизланиш даражаси пасайиб бораётганида намоён бўлмоқда. Шу маънода ўтган 1995 йил бурилиш йили бўлди дейишга ҳақлимиз. Бу халқимизнинг йил бўйи қилган фидокорона меҳнати самарасидир. Биз бу билан ҳар қанча фахрлансак арзийди.

Жорий йилда олдимизда бундан ҳам улкан вазифалар турибди. Уларни бажариш учун ўтган йил якунларидан керакли хулосалар чиқаришимиз, иш фаолиятимизнинг заиф нуқталарини аниқлашимиз ва уларни бартараф этиш йўлларини излаб топмоғимиз зарур. Хусусан, халқ хўжалигида таркибий ўзгаришларни амалга ошириш муҳим масала бўлиб қолмоқда. Бу — ишлаб чиқариладиган маҳсулотнинг неча фоизига харидор бор, кераксиз маҳсулотлар ишлаб чиқарилмайдими, корхона ва хўжаликлар кишиларга қандай манбалар ҳисобидан маош тўлайди — шу каби саволларга олдиндан жавоб топмоқ демакдир. Шу ўринда айрим корхоналарда маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми пасайгани ҳолда ишловчилар сони асосан сақланиб қолганини қандай изоҳлаш мумкин? Уларга нима ҳисобидан маош тўланяпти?

Ҳар бир тармоқ, бирлашма, корхона раҳбарининг фаолиятига у юқоридаги каби масалаларни ҳал этишда нечоғлик билим ва қобилиятга эга эканига қараб баҳо беришимиз лозим. Бундай масалаларни ҳал этмаётган, ватанпарварлик ҳиссидан бегона, шу куним ўтса бўлди, дея боқимандалик кайфияти билан яшаётган айрим раҳбарлардан воз кечиш пайти етди. Шундай қилмасак, бозор талабини ўрганиб иш юритадиган, хорижий сармоядорларга Ўзбекистоннинг имкониятларини, халқимизнинг инсоф-диёнатли эканини тушунтирадиган, бу ерга сармоя қўйсанг, ҳеч қачон доғда қолмайсан, деган гапларни уларга уқтириб, инвестициялар олиб келадиган ташаббускор раҳбарларга таяниб ишламасак, иқтисодиётимизнинг муаммоларини ҳал этишимиз қийин кечади.

Долзарб масалалардан яна бири пул эмиссияси миқдорини камайтиришдир. Бунинг сабаби шундаки, жойларда маданий-маиший хизмат кўрсатиш шоҳобчалари, ихчам-ихчам корхоналар ташкил этиш, пулли хизмат кўрсатиш ишлари ниҳоятда сусткашлик билан амалга оширилаётир. Бу эса пул айланишини секинлаштирмоқда. Оқибатда айрим жойларда иш ҳақи вақтида тўланмаяпти. Бу масалага жиддий эътибор бериш, унинг нафақат ижтимоий, балки сиёсий масала эканини англаб етмоқ зарур. Бу муаммоларнинг ҳаммаси қишлоқ хўжалигида ортиқча ишчи кучи мавжудлигига бориб тақалади. Бу эса етиштирилаётган ҳосилнинг таннархи ортиб кетишига сабаб бўлаётир, дея таъкидлади Ислом Каримов. Биз мана шу муаммони — икки миллиондан зиёд ишловчини қишлоқ хўжалигидан саноатга жалб этиш масаласини ҳал қилмас эканмиз, ислоҳотларни олға силжитиш қийин бўлади. Бунинг учун эса республика вазирликлари, идора ва ташкилотлари, ҳокимликлар хўжаликларга янги иш жойлари ташкил этишда амалий ёрдам беришлари керак. Хусусан, бу борада аниқ дастурлар ишлаб чиқиш, уларда бир ишчи ўрнини ташкил этиш қанча маблағ талаб этади, тузилган корхона қандай самара беради, деган саволларга аниқ жавоб бўлиши керак. Чунки иш жойи бўлса, даромад ҳам бўлади, унинг эвазига мактаб ҳам, касалхона ҳам, спорт иншоотлари ҳам қурилади. Демоқчиманки, қишлоқ хўжалиги бўйича аниқ сиёсат ўтказилиши керак.

Маҳсулот ишлаб чиқарувчилар билан истеъмолчилар ўртасидаги шартнома муносабатларини такомиллаштириш ҳам муҳим вазифа бўлиб турибди. Бу ишни ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ўз назоратига олмоғи даркор. Бунда ишлаб чиқарувчиларнинг, деҳқонларнинг зарар кўрмаслигига эътибор бериш, уларнинг манфаатини қонун йўли билан ҳимоя қилиш одат тусига кириши зарур.

Кейинги йилларда юртимизда бир қанча ободонлаштириш ишлари амалга оширилди. Жумладан, Тошкент шаҳрида, вилоят марказларида, шаҳар ва қишлоқларда юзлаб салобатли, кўркам бозорлар қурилди. Бу ҳаммамизни қувонтиради, албатта, деди Президент. Лекин давлат маблағи, халқимиз меҳнати эвазига қурилган бу бозорлар кимларнинг қўлига бериб қўйилмоқда? Уларда ҳозир ким ҳукмрон? Маҳсулот етиштирган деҳқонми ёки олибсотарлармми? Бу масалаларни ҳам ҳокимлик ва ҳуқуқ идоралари ҳал этиши керак.

Хуллас, айтмоқчиманки, ҳар ким ўз жойида зиммасидаги масъулиятни ҳис этган ҳолда қатъият билан ишлаши, юқоридан буйруқ ёки кўрсатма кутиб ўтирмаслиги зарур. Яқинда россиялик журналистлар билан учрашувда таъкидлаганимдек, ривожланган мамлакатларда шундай система қарор топганки, иқтисодий тармоқлар мустақил равишда ишлайверади. Уларни биров туртиб туриши шарт эмас. Биз ҳам ана шундай структура яратишимиз керак. Токи, иқтисодиётни қонун ва қарорлар бошқарсин. Зеро, республикада бу борада зарур қонунлар қабул қилинган. Улар бизнинг ютуғимиз. Таъбир жоиз бўлса, бойлигимиздир.

Ватанимизнинг гуллаб яшнаши учун, халқимизнинг фаровон турмуш кечириши учун ҳар биримиз дилимизга мана шу Ватан туйғусини жо қилиб, ўзимизни унга содиқ фарзанд, деб билиб, элим деб, юртим деб ёниб яшашимиз керак, деди Президент пировардида. Ана шундагина биз кўзлаган мақсадларга эришамиз. Ватанимизнинг порлоқ келажагини бунёд этиш ишига ҳисса қўшган бўламиз.

Мажлисда республика Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков, Бош вазир ўринбосарлари — «Ўзистиқболстат» давлат қўмитаси раиси Ў. Исмоилов, молия вазири Б. Ҳамидов, давлат мулкини бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш қўмитаси раиси В. Чжен, шунингдек, Марказий банк бошқарувининг раиси Ф. Муллажонов, ташқи иқтисодий алоқалар вазирининг биринчи ўринбосари Э. Ғаниев ва бошқалар сўзга чиқди.

Президент Ислом Каримов мажлисда нутқ сўзлади.

Муҳокама этилган масала юзасидан қарор қабул қилинди.

Мажлисда республика Олий Мажлиси Раиси Э. Халилов, Бош вазир Ў. Султонов, Президентнинг Давлат маслаҳатчилари, Олий Мажлис Раисининг ўринбосарлари, Бош вазир ўринбосарлари қатнашди.

(ЎзА).

ЖУМЛАДА ЖАҲОН

• Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 28 февраль куни юртимизга амалий ташриф буюрган Эрон Ислом Республикаси ташқи ишлар вазири Али Акбар Вилоятийни қабул қилди. Шу куни меҳмон Ўзбекистон Ташқи ишлар вазири А. Комилов билан ҳам учрашди.

• Қозоғистон ўз нефтининг бир қисмини Эронга сотишни мўлжалламоқда. Касбий денгизи ҳамда Форс кўрфази орқали бу мамлакатга ҳар йили 5 млн. тоннагача нефть экспорт қилиниши кўзда тутилган.

• Европа Иттифоқи (ЕИ) тўрт йилча Россияни ўз аъзолигига қабул қилиш, қилмасликни обдон ўйлаб, ва ниҳоят, бир қарорга келди. 28 февраль куни ЕИ ташкилоти жойлашган Страсбургдаги Европа саройи олдида ҳилпираб турган мамлакатлар байроқлари сафига Россияники 39-бўлиб қўшилди.

• Бу йил ХХР ҳарбий харажатлар учун 69,8 млрд. юан маблағ ажратишни режалаштирди. Бу ўтган йилгига қараганда 6,8 млрд кўпдир.

• Афғонистондаги «Толибон» ҳаракати жангарилари Кобулдаги аҳоли истиқомат қиладиган уйларни реактив қурилмалардан ўққа тутди. Афғонистон ҳукумати ҳарбий ҳаво кучлари ҳам бунга жавобан жангариларнинг Чаросиёбдаги асосий базасига ракеталар ёғдирди.

• Ҳиндистон ҳукуматининг фавқулодда кенгаш ўтказишига Вазирлар Маҳкамасининг порахўрликда айбланган олти нафар аъзосининг истеъфоси сабаб бўлди. Юқори мансабдорлар орасида порахўрлар 30 нафарни ташкил этар экан.

Бизнинг суҳбат

«НАВРЎЗ, СЕНИ СОҒИНДИК»!

Умумхалқ байрами — Наврўзи оламни нишонлашимизга ҳам саноқли кунлар қолаяпти. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг шу йил 8 январдаги «Наврўз» умумхалқ байрамини ташкил этишга тайёргарликнинг бориши ҳақидаги 42-3-3 сонли ташкилий қўмитаси мажлисининг баённомаси халқимизга янада баланд руҳ бахш этмоқда.

Халқ таълими тизимида Наврўз тантаналари қандай нишонланади? Ҳамал кирса, амал киради. Илму маърифат масканларида ҳам йилнинг кириши катта шодиёнадир. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг мактабдан ва синфдан ташқари ишлар бошқармаси бошлиғи Марат Шафиев мухбиримизга Наврўз байрамининг қай тарзда нишонланиши ҳақида қуйдагиларни сўзлаб берди.

— Наврўзни халқимиз соғинди. Бошқармамиз азалий халқ байрамини хурсандчилик билан нишонлаш тадбирларини ишлаб чиқди. Мактабларда, ҳунар-техника билим юртларида, болалар ижодиёти марказларида бу кун интиқлик билан кутилмоқда.

Байрам кунларида ўқувчи-ёшлар олимпиадаларда, кино, китоб ҳафталиклари, санъат байрами кўрик-танловларида иштирок этишади, театр ва музейларга саёҳат қилиб, завқу шавққа тўладилар.

Март ободонлаштириш ойлигидир. Кўчат экиб, боғлар яратилади. Мактаб ўқувчилари, талабалар ҳам бу эзгу ишдан четда қолмайдилар. Билим масканлари тозаланади, саранжом-саришта қилинади. Жамоа хўжаликлари томонидан ажратилган ер майдонларида ҳар хил мевали ва манзарали дарахт кўчатларини ўтқазиш ҳам кўзда тутилган. Болаларнинг таниқли кишилар билан қизиқарли учрашувлари ҳам ташкил қилинади.

Республика Таълим илмий-методика маркази «Наврўз ва истиқлол мафкураси», «Наврўз — маънавий тарбия», «Иймонни уйғотар Наврўз», «Из истории празднования Навруза» деб номланган методик қўлланмаларни жойларга жўнатишди.

Бундан ташқари, театрлаштирилган тадбирларда иштирок этиш учун пойтахт олий ўқув юртларидан 1200 нафарга яқин талабалар танлаб олинди. Улар пойтахтимиздаги «Пахтакор» марказий ўйингоҳида тайёргарлик машғулотларини бошлаб юбордилар. 21 март куни эрталаб соат 10 дан кеч соат 16 га қадар Алишер Навоий номидаги опера ва балет Катта театри майдонида байрам концерт дастури намойиш этилади.

Хуллас, гулу чечаклар фасли яқинлашган сайин дилларда қувонч, шуур кун сайин ортмоқда. Ободончилик, яратувчилик кайфияти кириб келаяпти. Маърифат масканларида таълим-тарбия олаётган ёшлар эса байрамга ғоятда ташнадирлар. Хушмуомалалик, самимийлик, меҳр-мурувват, саховат тушунчалари Наврўз байрамини хуш кайфият билан нишонлашимизга замин яратади.

Суҳбатдош Улуғбек ЖУМАЕВ.

Спорт

МАМЛАКАТНИ ШАРАФЛАР ФУТБОЛ

- Тўпни Андижондан топасиз
- Футбол куни
- Икки йиллик ишлар таҳлил этилди
- Футбол мавсумий иш эмас

Футбол энг оммавий ва халқ севган ўйинлардан бири эканлиги ҳеч кимга сир эмас. Бунинг устига футболда спортнинг барча кўринишлари мужассамланган. Болаларнинг футболга иштиёқи қанчалик бекиёслигини таърифлаб ўтирмаса ҳам бўлади. Куни кеча «Меҳнат резервлари» кўнгилли спорт жамияти Марказий кенгашнинг кенгайтирилган раёсат йиғилишида республика Вазирлар Маҳкамаси қабул қилган «Ўзбекистонда футболни ривожлантиришнинг ташкилий асослари ва принципларини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорини амалга ошириш масаласи муҳокама қилинди.

Кўнгилли спорт жамиятлари Қорақалпоғистон Республикаси, барча вилоятлар кенгаш раисларининг муовинлари, марказий кенгаш бўлим бошлиқлари, йўриқчилари, бош тренер ва бош ҳакамлар, Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг раҳбар ходимлари иштирокида ўтган раёсат йиғилишида маъруза қилган Марказий кенгаш раиси М. Ҳайдаров Республика Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йилда чиқарилган «Ўзбекистон Республикасида футболни янада ривожлантириш чоралари тўғрисида»ги қарорини амалга ошириш юзасидан икки йил мобайнида қилинган ишлар ҳақида атрофлича тўхталиб ўтди.

Нотиқ амалга оширилган тадбирлар ҳозирги кун талаблари даражасида эмаслигини, кўп жойларда ишга панжа орасидан қаралаётганлигини, айрим ихтисослашган спорт мактаблари етарли ўқув-моддий базага эга эмаслигини қайд этиб, футбол майдончалари ташкил этишда Сурхондарё, Наманган вилоятларида, Қорақалпоғистон Республикасида аҳволнинг ночорлигини рақамлар орқали яққол кўрсатиб ўтди.

Маърузачи ва музокарада сўзга чиққан кўнгилли спорт жамиятлари раис муовинлари Ф. Надиров (Қорақалпоғистон Республикаси), Р. Ҳамроев (Андижон), Ш. Норқулов (Сирдарё), А. П. Блинков (Тошкент шаҳри), Р. Кенжаев (Навоий) ва бошқалар кейинги йилларда умумтаълим мактаблари футбол шуъбалари ишини уюштириш, чуқурлаштирилган футбол синфлари очиш, футбол майдонлари ва стадионлар ташкил этиш юзасидан қилинган ишларни қайд этиш билан бирга спортнинг бу муҳим турини ривожлантиришда мавжуд камчилик ва ҳал этилиши лозим бўлган муаммолар ҳақида гапирдилар. Футбол машғулотини тўпсиз амалга ошириб бўлмайди. Сўзга чиққанларнинг кўпчилиги ҳанузгача ўқув коллекторларидан футбол тўпларини ололмаётганлигини айтишди. Бу масала, хайриятки, Андижон вилоятида ижобий ҳал этилганлигини эшитдик.

Раёсат йиғилишида сўзга чиққан республика халқ таълими вазири муовини Х. Ф. Маъсудов футбол масаласининг жуда муҳим масала эканлигини айтиб, болаларнинг қуйи синфлардан бошлаб шуғулланишларига эътиборни кучайтириш зарурлигини таъкидлади.

Шунингдек, кенгайтирилган раёсат йиғилишида марказий кенгашнинг 1996 йилги спорт-оммавий тадбилар режаси ҳамда 1995 йилда асосий спорт кўрсаткичлари бўйича марказий кенгаш иш якунлари юзасидан ўқув-спорт бўлими бошлиғи Б. М. Милейковский ахбороти эшитилди ва Марказий кенгаш-

(Давоми 4-бетда).

Соғлом авлод учун

ОҚРАБОТНИНГ ОТ МИНГАН БОЛАЛАРИ

«Отни қадрлаш керак, чунки уни ранжиттан одам душман қўлида хор бўлади».
Амир ТЕМУР.

Қашқа элининг қон-қонига азалдан тантилик, мардлик, полвонлик туйғулари сингиб кетган. Бу юртнинг момолари-ю, қиз-жувонлари қадим-қадимдан чевар ва пазанда, бобокалонлари-ю, навқирон йигитлари эса полвон ўтишган. Улар кураш тушишган, улоқ чопишган.

Полвонлигу чавандозлик хусусида баҳс кетганда вилоятда Деҳқонобод туманининг бу борада салмоғи баланд. Деҳқонободликлар қадимдан курашни, кўпкарини ўзбекнинг энг улуғ миллий анъанаси сифатида қадрлаб келганлар.

«Гаштак»да байловдан чиқарилган отлар совутилади, маҳаллий чавандоз йигитлар кўпкари мавсумига тайёрланадилар ва ёш болаларни, тойларни кўпкари чопишга ўргатадилар.

Тўй дегани, кўпкари дегани хонадон соҳибининг бор-йўғига, хайр-саховатига қараб паст ёки баланд бўлаверади. Бу борада қатъий чегара қўйилмаган, ҳар ким «кўрпасига қараб оёқ узатаверади».

Бироқ кўпкарида тўй эгасига кўпам оғир тушавермайди. Серҳиммат ошна-оғайнилар, туғишган ва тутинганлар бир бошдан гали билан зот айтиб қўяверади. Баковул эса, бир товушда эълон қилаверади: «Фалончи жўрасидан фалон пул, фалончи поччасидан бир серка ёки бир той...». Кўпкари қизигандан-қизийди. Урфга кўра баковул вақти-вақти билан болаларни ҳам эсга олиб туради: «Қани той минганинг жийил!» — дейди у бақириб. Паст-баланд тойларни ўзларича эгар-жабдуқлаб миниб олишган ўқувчи болалар бамисоли катта чавандозлар сингари майдон марказига жам бўладилар. Болаларга улоқ ташлаган баковул эълон қилади: «Ҳалоллайсан! фалон пул...» Ёш чавандозлардан бири «тойининг бошини кўрсатиб чиқариб ташлайди». «Ҳалол — дейди баковул — полвоннинг зотини бер!».

Баъзан чавандозлар тўйга аталган зотларни тугатолмасдан қоронғу тушади. Эртаси куни кўпкари келган жойидан давом эттирилади...

Ҳа, отабоболаридан қолган урф шундай. Бу элнинг мард ва танти халқи ёруғ дунёда орттирган молу-давлатини яхши кунида элига беради. Тўй якунида катта-ю кичик ҳамма бараварига юзларига оқ фотиҳа тортадилар: «...Ўғиллари полвон бўлсин, тўйнинг тўёнаси тўйда қайтсин. Омин Аллоҳи акбар!».

Таъбир жоиз бўлса, шуни айтайликки, бизни бу узоқ тоғ қишлоғига етаклаб келган яна бир нарса бор. Оқработдаги Мамадали Бойтўраев номли 7-сон ўрта мактабда от спортига, ўзбекнинг танти ўйини кўпкарига алоҳида эътибор берилаётган экан. Эшитганларимиз рост бўлиб чиқди. Мактабда чавандозлик тўгараги ва музейи фаолит кўрсатаяпти. Туман ҳокимлиги, халқ таълими бўлими, ибн Сино номли жамоа хўжалиги ва мактаб маъмуриятининг ўзаро ҳамкорликдаги уринишлари билан мактабда ташкил этилган «Деҳқоно-

(Давоми 3-бетда).

«Ўзбекистон — Ватаним маним»

БИР ЎЛКАКИ...

Бу йил Ўзбекистон мустақиллигининг беш йиллиги кенг нишонланади. Ҳозир бу санага бағишлаб турли кечалар, ҳар хил тадбирлар тайёрланаяпти ва ўтказиляпти.

Яқинда Тошкент шаҳар Яккасарой туманидаги 127-мактабда ўтказилган ана шундай тадбирлардан бири «Бир ўлкаки тупроғида олтин гуллайди...» деб номланди. Кеча муқаддимасида 4-«Ж» синф ўқувчилари тийрак нигоҳлари илғаган жой-маскан, дала, ўтлоқ манзаралари рангтасвирлари намойиши бўлди. Сўнгра улар она-Ватан, мустақил юрт ҳақидаги тушунчаларини назмий услубда бийрон-бийрон баён этдилар. Айниқса, ўқувчиларнинг она-диёримизни мадҳ этувчи куй-қўшиқлари йиғилганларда зўр завқ-шавқ бахш этди.

Кечада иштирок этган мактаб раҳбарияти ҳамда Яккасарой тумани халқ таълими бўлими ходимлари синф раҳбари Хадича Қодирова сценарийси асосидаги бу томошани ТШЎМОИ бошланғич синф ўқитувчилари курсларида намойиш этиш ҳамда уни кенг оммалаштириш лозим, деган қарорга келишди. Бу фикрни у ерда иштирок этган ота-оналар, ўқитувчилар ҳам маъқуллашди.

Хайрулла ЖУМАЕВ.

МММ ХАБАРЛАРИ

САНЪАТГА АЛОҲИДА ИХЛОС

Самарқанд давлат дорилфунунида машҳур кишилар, таниқли санъат арбоблари билан учрашув кечалари ўтказиш одат тусига кириб қолган. Яқинда эстрада қўшиқлари ижрочиси Сафия Сафтарова билан ҳам учрашув бўлиб ўтди. Талабалар бўш вақтини мазмунли ўтказишга қаратилган бу тадбир университет талаблар касаба уюшмаси қўмитаси томонидан ташкил этилди.

ҚОЙИЛМАҚОМ ТАДБИРКОРЛИК

Жомбой туманидаги 39-таянч мактаби директори Гулнора Аҳмедованинг тадбиркорлигига ота-она ва муаллимлар қойил қолишмоқда. Мактаб жамоаси А. Навоий номли жамоа хўжалигидан ярим гектар ер ажратиб олиб, ўша йилиёқ экилган ерёнғоқдан баракали ҳосил олишди. Олинган соф фойдага 2 бош бузоқ сотиб олиниб, шу кунгача қорамоллар сони 8 тага етди.

Хусусан, мактаб айни пайтда ўзининг анчагина даромад манбаига эга ва буларнинг барчаси ўқувчиларнинг яхши ўқишларига етарли шарт-шароит яратиш учун сарфланмоқда.

«СОҲИБҚИРОН» БАҲС ҒОЛИБИ

Бобомиз Амир Темур таваллудининг 660 йиллиги олдидан Пайариқ туманидаги 38-ўрта мактабда ажойиб беллашув бўлиб ўтди. Мактабнинг «Соҳибқирон» гуруҳи тумандаги 39-мактабнинг «Истиқлол» гуруҳи билан Амир Темур ҳаёти ва фаолияти асосида ўзаро баҳс юритди.

Беллашувда «Соҳибқирон» гуруҳи аъзолари ўзларининг бу хусусдаги ҳақиқий билимларини намойиш этиб, баҳс ғолиби бўлишди. Ғолиблар туман халқ таълими бўлимининг фахрий ёрлиқ ҳамда эсдалик совғалари билан тақдирландилар.

САРАЛАРНИНГ САРАСИ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида «Ёш қаламкашлар» бўлимининг адабий мушоираси бўлиб ўтди. Мушоира қатнашчиларини Ўзбекистон халқ шоири, уюшма раиси Абдулла Орипов қутлаб, уларга оқ йўл тилади. Анжуманда Д. Хўжаева, Ш. Тўлаганова, Г. Бегматова, Г. Валиева, А. Миронов каби ёш шоирларнинг шеърий машқлари илиқ таассурот қолдирди. Мушоира якуни шаҳар ўсмирлар ва болалар ижодиёт марказида ўтказилиб, ғолибларга қимматбаҳо совғалар, фахрий ёрлиқлар топширилди.

МММ ХАБАРЛАРИ

ИЖОДКОРЛАР

Қарши тумани халқ таълими бўлими ҳамда Собир Раҳимов номли жамоа хўжалиги ҳамкорлигида ижодкор ўқитувчиларнинг навбатдаги кўрик-танлови бўлиб ўтди.

Танловда Бўстон Раҳмонова, Худойберди Назаров, Цой, Бахтиёр Азизова, Файзулла Ражабовларнинг ижоди юқори баҳоланиб, ғолиб бўлишди. Улар қимматбаҳо совғалар билан мукофотландилар ва туман ҳокимининг муовини Жўра Сафаров ана шундай ижодкорларни кашф этаётган Машраб, Навоий, Ғафур Ғулом номли «Мустақилликнинг уч йиллиги» номидаги мактаблар жамоаларига ўзининг чексиз миннатдорчилигини изҳор этди.

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигида

ЯКУНЛАР ТАҲЛИЛИ — ЭРТАНИНГ ЙЎНАЛИШИ

Фаолиятдаги асосий янгиланишлар нималардан иборат? Якунлар таҳлилидан келиб чиқадиган устивор йўналишдаги вазифаларни муваффақиятли уддалашнинг қандай омиллари бор? Бу масалалар Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳайъатининг навбатдаги йиғилишида муҳокама этилган бош мавзу бўлди.

Ҳайъат раиси О. У. Салимов томонидан қилинган маърузада ва сўзга чиққан нотиқлар нутқида вазирлик ва унинг бўлимларининг бутун фаолияти, аввало, Ўзбекистон Республикаси Президенти кўрсатмалари ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари асосида бўлганлиги алоҳида қайд этилди. Умуман вазирликдаги барча ишлар бозор муносабатларига ўтиш шароитида ёшларга истиқболни кўзлаб таълим бериш жараёнини такомиллаштириш ва уларнинг ўқиши учун шарт-шароитлар яратишга йўналтирилди. Олий ва ўрта махсус таълим бўғинларида мутахассислар тайёрлашни ислоҳ қилиш минтақавий хусусиятлар инобатга олинган ҳолда жаҳон стандартларига мос бўлишига қаратилди. Натижада олий ўқув юртлари бугунги кунда таълим йўналишлари бўйича халқ хўжалиги учун кадрлар тайёрлашга деярли қодир ҳолга келдилар. Бу ўринда янги ташкил этилган Самарқанддаги чет тиллар, Тошкентдаги самолётсозлик ҳамда олий ва ўрта махсус мактаб муаммолари, Навоийдаги кон институтларини алоҳида қайд этиш мумкин.

Ўтган йил давомида таълим йўналишлари бўйича 106 та стандарт ишлаб чиқилди ва такомиллаштирилди, иқтисод ва бозор масалалари бўйича 60 дан ортиқ янги ихтисос ва мутахассисликлар рўйхати ишлаб чиқилди. Бешта бозор ишбилармонлиги, менежменти минтақавий марказлари ташкил этилди. 12 та вилоятнинг олий ўқув юртларида ва Қорақалпоғистон давлат университетида қишлоқ ёшларини бозор фаолиятига тайёрлаш учун бизнес мактаблари иш бошлади. Натижада талабалар умумий сонига нисбатан иқтисодий ихтисослар бўйича ўқиётганлар 15 фоизга етди. Шу билан бирга барча ноиқтисодий ўқув юртларида иқтисодиёт назариясини ўқитиш жорий қилинди.

Ўтган давр якунларининг яна бир муҳим томонларидан бири олий ва ўрта махсус таълим муассасаларидаги айрим таркибий бўлинмаларни — филиаллар, бир қатор факультет ва кафедраларни тугатиш ҳисобига ўқув муассасасини мукаммаллаштириш бўлди. Минтақавий олий ўқув юртларига доимий ёрдам кўрсатилди. Жумладан, уларни таъмирлаш ва қуриш ишларига 73 миллион сўмдан зиёд маблағ ажратилди. Шунингдек, уларга кўплаб компьютерлар, ўқув адабиётлари юборилди. Уларнинг буюртма-талабларига кўра Тошкент олий ўқув юртлари 70 нафар аспирант ва докторант қабул қилдилар. Вилоятлардаги олий ўқув юртларининг ярмида лицейлар вужудга келтирилди, гимназиялар ташкил этиш жараёни ҳам бошланди. Умуман, бундан буён ҳам минтақавий ўқув юртларини ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаш ва уларга амалий ёрдам кўрсатиш вазирлик фаолиятининг устивор йўналишларидан бўлиб қолади.

Пулли битим йўли билан таълим бериш асосида бюджетдан ташқари тушум маблағини шакллантириш бўйича олий ва ўрта махсус ўқув юртларининг ишбилармонлик фаолиятини фаоллаштириш бозор иқтисодига ўтиш шароитида муҳим босқичдир. Бу борада ўтган йили вазирлик қарамоғидаги олий ўқув юртлари томонидан 157 миллион сўм, ўрта махсус ўқув юртлари 7 миллион сўм маблағга эга бўлдилар. Бу тушумдан 18 миллион сўмга яқини ўқитувчилар, ходимлар, талабаларга мукофот, ёрдам, қўшимча иш ҳақи сифатида берилди.

Ҳайъат йиғилиши бюджетдан ташқари тушум маблағларини шакллантиришда ҳали имкониятлар кенглигини, бу имкониятлардан фойдаланиб, ўқув юртлари моддий базаларини мустаҳкамлаш, унинг ходимлари моддий аҳволини янада яхшилаш мумкинлигини қайд этди.

Ўқув юртлари фаолиятидаги эътиборга сазовор ишлардан яна бири бу — иқтидорли ёшларни излаш ва аниқлашдир. Ўтган ҳисобот даврида ихтисослашган лицей ва гимназияларга ана шундай ёшлардан уч мингдан зиёди қабул қилинди. Бу фаолият ҳам изчил ривожланади.

Шу билан бирга ҳайъат йиғилиши қайд этдики, ўқув юртлари профессор-ўқитувчилари ва раҳбарларининг маълум бир қисми ўтказилаётган ислоҳотнинг моҳиятини етарлича тушуниб етмаётирлар. Айниқса, ҳар томонлама етук мутахассислар тайёрлашга ўтиш жараёни суст бормоқда. Ижтимоий-гуманитар фанлари дастурлари мазмунини янгилаш борасида вазирлик фаолиятида ҳам жиддий камчиликлар мавжуд. Булар қаторида алоҳида эътибор бериладиган кўпгина масалалар ҳам бор.

Шунингдек, ҳайъат йиғилиши бакалаврлар тайёрлаш ўқув режаларини такомиллаштириш ишларининг аҳволи (маърузачи С. С. Қосимов) ҳамда олий ва ўрта махсус таълимини (инсонпарварлаштириш гуманитаризациялаш) концепцияси лойиҳаси (маърузачи Д. Н. Ғаниев) ҳақидаги маърузаларни ҳам муҳокама этди.

Ҳайъат йиғилиши кўрилган масалаларга тааллуқли қарорлар қабул қилди.

Умуман, биз шуни алоҳида қайд этардикки, йиғилишдаги қизғин баҳслар давомида олий ва ўрта махсус таълим тизими муассасалари фаолиятини такомиллаштириш юзасидан янги ғоялар, таклифлар айтилди, уларни амалга оширишнингг йўл-йўриқлари кўрсатилди. Ўйлаймизки, бу яхши ниятлар мажлис баённомасидагина қолмай, уларнинг илмий асослари ишлаб чиқилиб, амалий фаолиятга кўчади. Бундан эса мамлакатимиз камол топаётган бўлғуси мутахассислари, қолаверса, бутун жамият манфаат кўради.

МУХБИРИМИЗ.

Мактабим — фахрим

ЯНГИ ТУРДАГИ ЎҚУВ МУАССАСАЛАРИГА ГУВОҲНОМАЛАР

Янги турдаги ўқув муассасалари ҳақида гап кетганда Чилонзор туманидаги математика, гуманитар ва эстетика йўналишли 103 гимназия, А. Икромов туманидаги экология, иқтисодиёт йўналишли 306-лицей, С. Раҳимов туманидаги Шарқ тиллари ўқитиладиган 309-лицей, Сирғали туманидаги 300, 305*мактаб-лицейлари, Мирзо Улуғбек туманидаги техник ва тиббиёт йўналишли 239-мактаб-гимназиялар ўз фаолиятлари билан таҳсинга сазовор. Ҳозирда бу каби масканлар сафи кенгайиб бормоқда.

— Лицейимиз ўқувчилари ўзларини талабалардек ҳис қиладилар, — дейди Юнусобод туманидаги 273-мактаб лицейи раҳбари, республика халқ ўқитувчиси Мавлуда Исматова.

Мавлуда опанинг таъкидлашича, лицей 5 та олий ўқув юрти билан мустаҳкам алоқа боғлаган. Ҳозирда бу билим масканидаги 1417 нафар ўқувчи таҳсил олаяпти. Лицейга ўқувчилар махсус синовлар асосида қабул қилинади...

Дарҳақиқат, Тошкент шаҳар Халқ таълими бош бошқармаси, унинг туман бўлимлари, педагогик илмий-тадқиқот институтлари, ижодкор ва ташаббускор педагогик жамоалар «Таълим тўғрисида»ги қонунни ҳаётга татбиқ қилиб, иқтидорли ўқувчиларга таълим-тарбия беришни илғор технологиялар асосида йўлга қўймоқда. Натижада янги турдаги таълим воситалари ва тажриба-синов майдонлари тармоғи кенгайиб бормоқда. Ўқув-тарбия ишлари мазмунини яхшилаш ва улар орқали мамлакатимизда таълимни ривожлантириш ҳамда жаҳон стандартлари даражасига кўтариш борасида қатор ишлар амалга оширилаётир.

Шу билан бирга янги турдаги таълим муассасаларида жаҳон фани ва маданиятининг ютуқларини ёш авлодга сингдириш, билимдон ва истеъдодлиларни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш, уларнинг хоҳиш ва истаклари, қизиқишларига кўра, машғулотларни ташкил қилиш бўйича бир қатор изланишлар олиб борилмоқда.

1992 — 1996 йиллар мобайнида шаҳардаги янги турдаги таълим муассасаларининг тармоғи 80 тага етди. Жумладан, ҳозир Чилонзор, Ҳамза, Юнусобод, Собир Раҳимов туманларининг ҳар бирида 10 тадан ана шундай таълим муассасалари фаолият кўрсатмоқда. Шунингдек, Акмал Икромов туманида мактаб-боғча комплекслари, янги хилдаги бошланғич таълим мактаблари, Собир Раҳимов туманида халқ амалий санъати ва педагогик йўналишли катталар таълими маркази вужудга келди. Тажриба-синов тариқасида ташкил қилинган бу таълим муассасаларида иқтидорли ўқувчилар ўқишнинг замонавий технологиялари орқали халқ хўжалигининг турли соҳалари бўйича ва айрим умумтаълим фанларини чуқурлаштирилган ҳолда билим олишмоқда. Қувонарлиси шуки, йилдан-йилга фанлар бўйича шаҳар олимпиадалари ғолиблари ҳам ана шу лицей, гимназия мактабларининг ўқувчилари бўлиб чиқмоқдалар.

1996 йил 27 февраль куни Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармасида ушбу янги турдаги ўқув муассасалари (лицей, гимназия, катталар таълими маркази)га давлат аккредитацияси ҳақидаги гувоҳномаларни топширишга бағишланган йиғилишда айнан шу каби масалалар хусусида сўз борди.

Янги турдаги ўқув муассасаларининг 76 тасига давлат аккредитацияси ҳақидаги гувоҳномаларни Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазири муовини, Тошкент шаҳар Халқ таълими Бош бошқармасининг бошлиғи Ҳамидулла Йўлдошев топширди.

Алишер НАЗАРОВ,
«Маърифат»нинг махсус мухбири.

ТАЛАБА-ТАРЖИМОНЛАР

Наманган давлат университетининг роман-герман филологияси факультети йил сайин кенгайиб бормоқда. Масалан, бу йил илгари йиллардагига қараганда анча кўп талаба ўқишга қабул қилинди. Факультетда ташкил қилинган таржимон-референтлар тайёрловчи махсус гуруҳда 15 нафар аълочи талабалар таҳсил олишяпти. 20 нафар аълочи талаба эса гид-таржимонлар тайёрлаш курсида ўқиб чиқишди.

Вилоятдаги хорижий сармоядорлар олиб бораётган қатор амалий ишлар: Германиянинг АЛ КАТЕЛЬ фирмаси янги қуриб битказган телефон станцияси, «Аснаи Текстиль» «Ўзбектурк» каби қўшма корхоналар, Германиянинг Бекеер фирмаси томонидан Наманган шаҳрида қурилган теннис кортини бунёд этишда НамДУ қошидаги гид-таржимонлар гуруҳининг, умуман роман-герман факультети талабаларининг ҳам муносиб ҳиссалари бор. Ёш ўзбек талабаларинингг инглиз, француз ва немис тилларида бемалол сўзлашиши, хорижий ишбилармонларга таржимонлик қилиши чет эллик меҳмонларда катта қизиқиш уйғотди.

Талабаларга тил фани ва таржима санъатларини мукаммал даражада ўргатишда тажрибали ўқитувчилардан профессор Н. Отажонов, доцент С. Саидалиев, доцент У. Норматов, доцент З. Содиқов ва катта ўқитувчи М. Эшоновалар намунали таълим ва тарбия беришяпти.

Суратларда: НамДУ роман-герман филологияси факультети декани, филология фанлари доктори, профессор Неъматжон Отажонов, филология фанлари номзоди Зоҳиджон Содиқов ва катта ўқитувчи Муҳайё Эшонова.

● Талабалар факультет кутубхонасида дарс қилишяпти.

Турғунбек МАҲКАМОВ олган суратлар.

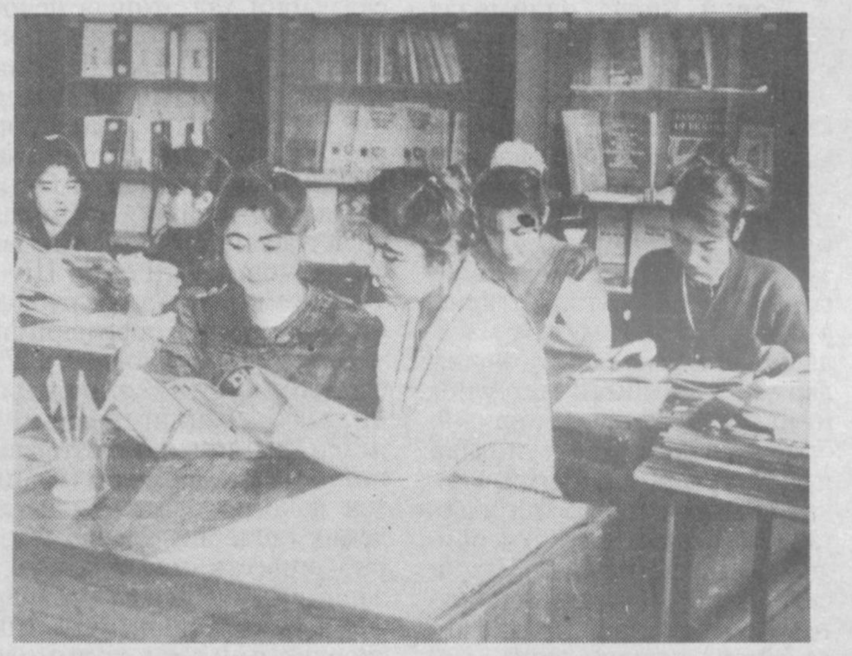

Инсон ва табиат

ТОЗА ҲАВО, ТАНГА ДАВО

Қадим замонлардан бери инсоният табиат неъматларидан ўз эҳтиёжлари учун фойдаланиб келган. Юз йиллар илгари бу неъматлар битмас-туганмасдек туюлар эди. Аммо табиатдаги мувозанатнинг бузилиши натижасида фойдали ўсимликлар, ҳайвонлар камайиб кетди. Ҳатто айримлари бутунлай йўқола бошлади ва «Қизил китоб»га тушди.

Саноат чиқиндилари, меъёридан ортиқ ишлатилаётган минерал ўғитлар, ҳавонинг ифлосланиши каби ҳолатлар табиат мувозанатини бузиб юбормоқда. Бундан нафақат табиат, балки инсониятнинг ўзи ҳам зарар кўраётир. Табиат мувозанатини бу тарзда бузилиши эндиликда бизни ташвишланишга, ўйлашга мажбур қилмоқда.

Ҳозирги кунда Ўзбекистонда 165 ўсимлик тури йўқолиб кетиш хавфи остида турибди. Ер юзидаги ҳайвонот оламида ҳам худди шундай ачинарли манзарани кузатиш мумкин. Курраимиздаги 610 турдан ошиқ қуш, 126 хил сут эмизувчилар, сувда ҳам қуруқликда яшовчи ҳайвонлар шулар жумласидандир. Бу турларнинг «Қизил китоб»га киритилиши у ёки бу ҳайвонот турининг хавф остида эканининг қайд этилиши уларни асраш учун чора-тадбирлар кўришга инсониятни огоҳ этишдир.

Ичимлик сувлари ифлосланиб, камайиб бораётир. Халқимиз қадимдан сувни ифлос қилиш, унга ахлат ташлашни катта гуноҳ ҳисоблаган. Ахир, сув — ҳаёт манбаи. Ҳаётни сувсиз тасаввур қила олмаймиз. Уни эъзозлашимиз, ариқ, дарё ва сув ҳавзаларининг чекаларини озода сақлашимиз, дарё ва ариқ бўйларига турли хил мевали ва манзарали дарахтлар экишимиз лозим.

Табиатни муҳофаза қилишда мактаб жамоаларининг роли ҳам беқиёсдир. Дарсда ва дарсдан ташқари олиб бориладиган тадбирлар орқали ўқувчиларни табиатни эъзозлашга, уни асраб-авайлашга ўргатиш керак.

Қуйида мактабларда экологик тарбияни амалга оширишда баъзи фикр-мулоҳазаларимни ҳам ўртоқлашмоқчиман.

Биология, география ўқитувчилари ҳар бир дарсда ўсимликлар, ўрмонлар, сувлар ва ҳайвонот дунёсининг табиатдаги ўрни, уларнинг фойдали томонларини айтиб, экологик муаммоларнинг сабабларини тушунтириб боришлари зарур.

Мактабда «Гуллар ҳафталиги», «Қушлар ҳафталиги»ни ўтказиб бориш, табиат манзараларини чизиш юзасидан танловлар ўтказиб, фаол қатнашган ўқувчиларни рағбатлантириш яхши самаралар беради. Шунингдек «Ёш табиатшунослар», «Ёш географлар», ўлкашунослик каби тўгаракларга ўқувчиларни жалб этиш ҳам экологик тарбияда катта аҳамият касб этади.

Умуман ўқувчиларни табиатга муҳаббат руҳида тарбиялаш бугуннинг энг долзарб масаласи эканлигини ҳар биримиз қалбдан хис этмоғимиз, унинг ҳал этилишига ўз улушимизни қўшмоғимиз лозим.

М. ФАЙЗИЕВ.
Нурота тумани.

Бошқарув ташкилотлари

ПЕДКЕНГАШ: У ҚАНДАЙ ЎТАДИ?

Вазирлар Маҳкамасининг 1995 йил 21 ноябрдаги қарори билан тасдиқланган «Ўзбекистон Республикасининг умумтаълим мактаби тўғрисида»ги низомда мактаб кенгашини ташкил этиш ва унинг фаолияти батафсил баён этилган. Шунингдек низомда ўқув-тарбия жараёнини ривожлантириш ва такомиллаштиришнинг, касб маҳоратларини ва ижодий равнақини ошириш мақсадида педагог ходимларни бирлаштирувчи мактаб педагогика кенгаш-ҳайъат органи ташкил этилади, дейилган. Худди шунга асосланиб, ушбу мақолада педагоглар кенгаши ҳақида биз ўз фикримизни баён қилишни лозим топдик.

Умумий таълим мактабининг педагоглар кенгаши қандай бўлади? Унинг мақсад ва вазифалари нималардан иборат? Аввало, педагоглар кенгаши мактабдаги таълим-тарбия ишининг асосий масалаларини муҳокама қилади, ўрганади, қарорлар чиқаради. Бундай кенгаш учдан ортиқ ўқитувчига эга бўлган таълим муассасаларида тузилади. Педагоглар кенгаши мактаб фаолиятига оид вазифаларни амалга оширишга ёрдам беради, ўқитувчиларнинг илмий-назарий, услубий ва амалий жиҳатдан билим, малакаларини оширишга хизмат қилади.

Кенгашда ўз фаолияти давомида ўқитувчиларнинг ижодий меҳнати, педагогик маданияти, уларнинг ўқувчилар билан ўзаро муносабатлари каби масалаларга эътибор беради. Унинг йиғилишларида ҳозирги замон дарсига қўйилган талаблар, дарс жараёнида таълимни тарбия билан боғлаб олиб бориш тажрибаси, маданий ва адабий меросимиздан фойдаланиш услублари, ўқитувчилик касбига хос хусусиятлар, муаллимлик иқтидори ва маҳорати, дарс жараёнида ўқувчиларни мустақил ва пухта билим олишларини таъминлаш, ўқувчиларни тез, ифодали ўқишга ўргатиш орқали уларнинг фикрлаш қобилиятини, нутқини ўстириш ва ҳоказо масалалар муҳокама қилиниши мумкин. Кенгаш иш фаолиятига доир режани тузишди ҳеч бир фан ўқитувчисини назардан четда қолдирмаслик керак.

Мактабдан ташқари муассасаларда тарбия ишлари ҳақида ўқитувчилар ўзаро тажриба алмашадилар.

Булардан ташқари, кенгаш йиғилишида нафосат тарбияси, руҳий тарбия, дўстлик-ўртоқлик, байналмилал, жисмоний тарбия, умуман, мактаб фаолиятининг ҳамма соҳалари бўйича масалалар муҳокама қилиниши мумкин.

Педагоглар кенгашларида масалалар давра суҳбати шаклида ҳам ўтказилиши мумкин. Бу мулоқотта эркинлик, ҳаётийлик бахш этади.

Мажлис раиси муҳокама қилинган мавзунинг қандай ўтганлигини баҳолайди. Педагоглар кенгашида бир ўқитувчи ёки директорнинг ўқув-тарбия ишлари бўйича ўринбосари битта мавзуда маъруза қилиши мумкин. Масалан, «ўқувчиларнинг тез, ифодали ўқишини, фикрлаш қобилиятини ўстириш тўғрисида» маъруза қилиб, биринчи синф ўқувчиси бир дақиқада 30-40 та сўзни, иккинчи синф боласи 60-70 та сўзни, учинчи синф ўқувчи 80-90 та сўзни ифодали ўқиб беришига қандай эришганлиги тушунтириб берилади:

Педагоглар кенгаши бир ўқув йилида 4-5 марта ўтказилиши мақсадга мувофиқдир. Уни режалаштиришда мактаб директори бошчилигида ҳамма кенгаш аъзоларининг фикри, мактаб шароити, ўқувчиларнинг билим савияси ҳисобга олинади.

Кенгаш мактаб фаолиятидаги ютуқ ва камчиликларни ҳисобга олиш билангина чекланиб қолмаслиги керак. Масалан, ўқувчиларнинг кўп қисми ўқишни хоҳламаяпти. Нима учун? Бунинг сабабини излаб кўриш керак. Агар ўқув-тарбия ишидаги камчилик 1-2 ўқитувчига тегишли бўлса, бу ишни педагоглар кенгашига олиб чиқмай директор ўз ўринбосари ҳамкорлигида унга якка ҳолда маслаҳат бериши, йўл-йўриқ кўрсатиши афзалдир.

Айрим мактаб директорлари камчиликларга йўл қўйган муаллимлар кенгашда жазоланмаса, қачон жазоланиши мумкин, деган саволни бермоқдалар. Тажрибалардан маълумки, ўқитувчиларимизнинг айрим камчиликлари учун жазолайвериб фойда қилмадик. Бу айни пайтда ишимизга ҳам салбий таъсир этди, ўқитувчиларнинг ўз вазифасига иштиёқи сусайди. Падагоглар орасида меҳрибонлик, самимий маслаҳат ўрнига шафқатсизлик, ҳасад, иғво ва норозилик кайфиятлари пайдо бўлди.

Мактаб маъмурияти ҳар бир ўқитувчи билан ҳамкорликни, маслаҳатлашувни тўғри йўлга қўйса, педагоглар билан самимий муносабатда бўлишни эплай олса, ҳар бир ишни олиб боришда илмий-назарий ва педагогик асосларга суянган ҳолда фаолият кўрсатса, шикоятлар камайиб, иш унумдорлиги ошади, соғлом вазият юзага келади.

Педагоглар кенгаши ҳар чоракда бир марта ўтказилади. Уни ўтказиш вақти 1,5-2 соатдан ошмаслиги керак. Кенгашда кўп гапиришга эмас, балки кўп ишлашга даъват қилинади.

Кенгаш ишларини расмийлаштириш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Мажлис қарорлари махсус дафтарга ёзиб борилади. Ҳар бир мажлис баёнида ўтказилган кун, қарорнинг тартиб рақами, иштирок этган ўқитувчилар сони, қатнашмаганлар сони, кун тартибига қўйилган масалалар қайд қилинади. Муҳокама қилинган масаланинг қисқача баёни, муҳокамада қатнашган кишиларнинг сўзлари, мажлис қарори аниқ қилиб ёзиб борилади. Булар мактабнинг муҳим ҳужжати ҳисобланади.

Кенгаш йиғилишига раислик қилиш директордан катта маҳорат талаб қилаи. Директорда раҳбарга хос хусусият бўлмоғи, ўқитувчилар билан муносабатда одил, пок, ҳалол, тўғрисўз бўлиши керак. У «Таълим тўғрисида»ги қонунни, соҳага оид ҳамма фармон ва қарорларни билиши, янгиланиш даврига хос китоблар, мақолалар, кўрсатмалардан фойдалана олиши зарур.

Ўйлаймизки, кенгашга тўғри раҳбарлик қилинса, ўқитувчилар ҳамма мажлисларда кўриладиган масалаларни муҳокама қилишда фаол қатнашсалар, бир мақсад йўлида ҳаракат қилинса, педагогик кенгаш ўзининг асосий вазифаси — «Таълим тўғрисида»ги Қонунни амалга ошира бориб, билим масканида таълим-тарбия сифатини яхшилашга эриша олади.

Ҳикматилла АБДУЛЛАЕВ,
педагогика фанлари номзоди, республикада хизмат кўрсатган ўқитувчи.

Ўрта махсус билим юртларида

КАТТА ЙЎЛ ПИЛЛАПОЯЛАРИ

Алишер Навоий номли Хива педагогика билим юрти мана 70 йилдан зиёд вақт мобайнида мактабларимизга минг-минглаб муаллимларни тайёрлаб берди. Билим юрти босиб ўтган шонли йўл ҳақида унинг директори Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи Зарифбой Қўчқоров мухбиримизга қуйидагиларни ҳикоя қилди:

— Энг аввало, билим юртимиз тарихи вилоятимиз ва республикамиз босиб ўтган тарихий йўл билан боғлиқдир. 1923 йилда ўқитувчилар семинарияси негизида педагогика техникумига асос солинди ва 1924 йилда бу техникумга «Маориф қурбонлари» номи берилди. Техникумга Довуд Бакиров директор қилиб тайинланди. Илк ўқитувчиларидан Бону Бакирова, Собир Ҳакимовлар таълим ва тарбия ишини ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшдилар. Ўша йилларда техникумда таҳсил олганларнинг сони 62 талабадан ошмас эди. Бугунги кунда эса мингдан ортиқ талабалар турли ихтисосликлар бўйича таълим олмоқда.

Кейинги йилларда билим юртимизнинг ўқув-моддий базаси анча мустаҳкамланди. Жумладан, яқинда шарқона услубда қурилган икки қаватли муҳташам ва гўзал янги бинога эга бўлдик. Замонавий техника воситалари билан жиҳозланган ўқув хоналари, 2 та спорт зали, 500 ўринли ётоқхона, 240 ўринли ошхона ва бошқа қулайликлар талабалар хизматида. Шуни мамнуният билан алоҳида таъкидлаш лозимки, 320 талаба бепул иссиқ овқат билан таъминланган. Талабалар учун ётоқхона ҳовлисида «Машъал» кинотеатри, спорт зали бор. Уч корпусдан иборат ҳар бир ётоқхонада дам олиш хоналари, ўқиш зали, ошхона ва ювиниш хоналари мавжуд.

Кам таъминланган оила фарзандлари ва етим болалар учун моддий ёрдам уюштириляпти. Ўқиш ва жамоат ишларида фаол қатнашаётган талабаларга билим юрти касаба уюшмаси ва ёшлар қўмитаси томонидан махсус стипендия ташкил этилган. Педагогик жамоамиз ҳақида гап кетганда Роза Ивановна Билолова ҳақида алоҳида тўхталгим келади. Негаким, бу ҳурматли онахонимиз қарийб қирқ йиллик умрини билим юртига бағишлаган. У директорлик қилган йилларида билим юртимиз юксалиш паллаларини босиб ўтди, юртимизга минглаб ўқитувчи ва тарбиячи кадрларни тайёрлаб берди. Ҳозирги пайтда кексалик гаштини сураётган бўлсада Р. И. Билолова доимо бизлар билан бирга, шогирдларидан қимматли маслаҳатларини аямайди.

Таълим жараёнини замонавий усулларда олиб боришга қарийб 100 кишилик педагогик жамоамиз катта эътибор билан қараяпти. «Ижод клуби» номли фан ва техника тўгараклари ташкил этилган. Математика, она тили ва адабиёти, тарих ва ўлкашунослик, чизмачилик, расм, моҳир қўллар, ёш техник, ёш педагог, бадиий ҳаваскорлик каби тўгараклар ибратли фаолият кўрсатмоқда.

Талабаларимиз ўз ижодкорлик ишлари билан турли кўрик-танловларда муваффақиятли иштирок этмоқдалар. Масалан, олий тоифали ўқитувчи Б. Жуманиёзов ва бўлим бошлиғи О. Рўзимов раҳбарлигида ишлаётган тасвирий санъат тўгараги аъзоларининг амалий иш намуналари Нукус ва Тошкент шаҳарларида бўлиб ўтган танлов-кўрикларда совринли ўринларни эгаллади.

«Илғор тажриба — оммага» стенди орқали С. Нуниёзова, О. Саъдуллаев, Р. Исмоилова каби турли фан ўқитувчиларининг иши оммалаштирилди. Математика ўқитувчиси З. Абдуллаева тасвирий санъат ўқитувчиси Б. Жуманиёзов. ижтимоий фан ўқитувчиси Р. Исчонова, тарбиячи В. Лодиноваларнинг илғор ўқитиш усуллари «Пухта билим — камолот манбаи» стенди орқали ёритилди. Бу ишларга услубиёт хонаси мудираси К. Отажонова раҳбарлик қилаяпти.

Билим юртимизда 8 та фан уюшмалари ташкил этилган бўлиб, уларнинг йиғилишларида долзарб мавзуларда маърузалар тингланади, касбий маҳоратни ошириш юзасидан мунозара-муҳокамалар уюштирилади, нуқсонларни тугатиш учун амалий чоралар белгиланади.

Иш самарадорлигини ошириш учун ички назорат-интизомга катта аҳамият бераяпмиз. Жумладан, ҳар бир ўқитувчининг фаолиятини назорат қилиш учун биттадан папка ташкил этилган. Раҳбарлар ўқитувчининг дарсини кузатганда ва фаолиятига оид ўз фикрларини ўша дафтарга (папкага) ёзиб боради. Аттестация давригача ҳар бир ўқитувчи фаолияти юзасидан объектив маълумот тўпланади. Ички назорат кундалик дафтарда ҳам қайд қилиб борилади. Фан хоналари кўрик танловларини ўтказиш ва бошқа воситалар орқали ички назорат йўлга қўйилган.

Уч йилдан буён «Лотин ёзувига асосланган ўзбек алифбоси» бўйича талабалар орасида дарс машғулотлари ўтказилмоқда. Билим юртимизда янги алифбога доир «Халқ тили — халқ дили» номли деворий газета ҳам чиқарилмоқда.

1995-1996 ўқув йилидаги яна бир муҳим янгиликлардан бири бу билим юртимиз қошида иқтидорли ёшлар лицей-интернати очилганидир. Ҳозир унда тасвирий санъат, математика ва шарқ тиллари гуруҳларида иқтидорли болалар билим олишяпти.

Албатта, фаолиятимизда айрим камчиликлар ҳам йўқ эмас. Уларни бартараф қилиб, янги марраларни эгаллаш, маърифат маскани деган қутлуғ номга лойиқ ишларни амалга ошириш муқаддас бурчимиздир.

Ғойиб ЁҚУБОВ,
ўз мухбиримиз.

Касаба уюшмалари ҳаётидан

Педагог транспортда бепул юради

Марҳамат туман ва шаҳар халқ таълими ходимлари касаба уюшма қўмиталари педагог ходимларнинг яшаш, ишлаш ва дам олиш шароитларини яхшилаш мақсадида қатор ибратли тадбирларни амалга ошириб келишмоқда. Жумладан, ўтган йиллар мобайнида 110 ходимнинг квартираси шахсий қилиб берилди, 219 ходим уй-жой қуриш учун ер майдони олди, 110 ходимнинг квартираси шахсий қилиб берилди, 219 ходим уй-жой қуриш учун ер майдони олди, 110 ходим квартира эгаси бўлди. 2105 ходимга эса газдан ўз вақтида фойдаланиши учун маблағ ўтказилди. Бундан ташқари, ходимларнинг кўмир олишлари учун 400 сўмдан чек берилди. Педагог ходимларнинг барчаси электр энергиясидан имтиёзли фойдаланишмоқда.

Туман ҳокимиятининг 4-автокорхона билан ҳамкорлиги натижасида узоқдан қатнаб ишловчи педагогларга жамоат транспортида бепул юриш имтиёзи берилди. Деярли барча халқ таълими муассасаларида дам олиш хоналари ташкил қилиниб, ходимларнинг бўш вақтлари мазмунли ўтиши учун шароит яратилди.

Туман касаба уюшма қўмитаси ҳар йил халқ таълими бўлими билан шартнома тузиб келмоқда. Шу туфайли педагог ходимлар манфаатларига доир долзарб ижтимоий-иқтисодий масалалар ҳал этилаётир. Биргина «Меҳр-шафқат фонди»ни олиб кўрайлик. Туман халқ таълими бўлими ушбу фондга ҳар йил махсус ҳисобидан маблағ ўтказиб келмоқда. Натижада моддий жиҳатдан кам таъминланган, қаровчиси бўлмаган ходимларга ўз вақтида зарур ёрдамни кўрсатиш имкониятига эга бўлинмоқда. 1995 йилда «Меҳр-шафқат фонди» орқали 30 ходимга 4000 сўм моддий ёрдам кўрсатилди.

Жисмоний тарбия ва спортга алоҳида эътибор берилаётир. Туман ва вилоят миқёсида ўтказиладиган спорт тадбирларида халқ таълими ходимлари фаол иштирок этишмоқда. Мазкур тадбирларга 1.590 минг сўм маблағ сарфланди. Ходимлар саломатлигини муҳофаза қилиш, уларнинг иш қобилиятларини тиклаш учун санаторий, курортлар, дам олиш масканларига йўлланмалар бериш, саёҳатлар уюштириш каби тадбирлар амалга оширилмоқда. Жумладан, 1995 йилда 29 ходим санаторий-курортларда, 100 ходим дам олиш масканларида, 1340 ходим саёҳатларда бўлишиб, мазмунли ҳордиқ чиқардилар. 200 ўринли санаторий-профилакторий қурилиши олиб борилмоқда.

Бироқ ҳали олдимизда амалга ошириладиган зарур вазифалар жуда кўп. Аввало, маъмуриятлар билан тузилаётган шартномалардан касаба уюшмалари тўлиқ фойдаланаётганлари йўқ. Кўпгина битимлар ҳали ҳам эскичасига тузилаяпти. Сабаби бу соҳада битимларнинг бажарилишида томонлар масъулияти биронта ҳужжат асосида тартибга солинмаганлиги қийинчилик туғдирмоқда. Юқори органлар билан ҳамкорликда иш ҳақи масаласини ҳал қилиш ҳам асосий муаммо бўлиши керак. Ягона таъриф сеткаси жорий этилганлигини мукаммал иш деб бўлмайди. Бозор шароитида у ҳам такомиллашиши зарур.

— Бунгача эса ўз ички имкониятларимиз ҳисобидан иш ҳақи тўлашнинг қулай ва мақбул йўлларини излашимиз керак. Яна бир муаммомиз санаторий-курортлар йўлланмаларининг нархи, йўл харажатларининг қимматлашиб кетиши билан боғлиқ. Соғлигини тикламоқчи бўлган ходим бир ой даволаниши учун оила бюджетини анча издан чиқариши аниқ. Касаба уюшмаси томонидан берилаётган ёрдам эса денгиздан томчи, холос. Бу соҳада ҳам амалий тадбирлар тизимини белгилаш керак, — дейди биз билан суҳбатда халқ таълими ходимлари касаба уюшма туман қўмитаси раиси Машрабжон Турғунов.

А. ЭРАЛИЕВ.

Сиртқи дарс

Ҳурматли таҳририят! Газетангизда Амир Темурнинг 660 йиллигига бағишлаб берилаётган «Сиртқи дарс»лар бизда қизиқиш уйғотди. Ҳар бир сабоқни синчиклаб ўқиб боряпман. Дарсларимда имкон қадар фойдаланишга ҳаракат қиляпман.

Ўқиш жараёнида менда бир-иккита савол туғилди. Сарбадорлар ҳаракати бошлиқларидан бири Абубакр Калавийни Абубакр Кулувий деб берибсизлар. Яна Амир Темурнинг машҳур «Боғи шамоли» «Боғи шимол» тарзида ёзилибди. Сизлардан илтимос, шу икки нарсага ойдинлик киритиб берсангиз.

Насиба ЙЎЛДОШЕВА,
Янгиер шаҳридаги 1-ўрта мактаб ўқитувчиси.

КАЛАВИЙМИ — КУЛУВИЙ?

Маълумингизки, бу ерда гап 1365 йилда мўғуллар зулмига қарши кўтарилган Самарқанд сарбадорларининг қўзғолони етакчиларидан бири Абубакр Кулувий ҳақида бормоқда. Шу вақтгача тадқиқотчиларимизни чалғитиб келган нарса Шарафуддин Али Йаздий «Зафарнома»сида: «Чун лашкари Жатта ба Самарқанд расид ва дар он вақт ҳисори надошт, Мавлонозодайи Самарқандий ва Мавлоно Хўрдаки Бухорий ва Абубакр Кулувийи Наддоф аҳли шаҳрро таҳрик намуда, ба кўчабанду муҳофазати шаҳр машғул гаштанд» («Жатта лашкари Самарқандга яқинлашганда, ўшанда унинг девори бўлмаган эди. Мавлонозодайи Самарқандий, Мавлоно Хўрдаки Бухорий ва Абубакр Кулувийи Наддоф шаҳар аҳлини мўғулларга қарши қўзғадилар ва улар шаҳар мудофааси ва кўчабандлик (баррикадалар қуриш) билан шуғулландилар») дейилгандаги «Абубакр» номини Кулувийи наддоф деб ўқимасдан «Абубакр Кулувий наддоф» ўқилиши бўлган. Биринчи ўқилишда «Абубакр — наддофлар бошлиғи» деган маъно англашилади. Фикримизнинг исботи учун «Ғиёсул-луғот»даги «Кулув» истилоҳи изоҳини келтирамиз: «Кулув ба замматайн ва вови мажҳул, ба маънийи калонтар ва раиси маҳалла. Баъзи ба касри аввал хонданд...» («Кулув» — ўқилиши икки заммали ва мажҳул «вов» билан — маҳалла оқсоқоли ва раиси маъносида») баъзида Килувий ўқийдилар. Форс тили изоҳли луғатида «Кулув» — бозор назоратчиси тарзида ҳам келтирилган.

Шундай экан, Абубакр Кулувий ҳақида гап кетганда, унинг нисбасини «Наддофлар — пахта титувчилар маҳалласи оқсоқоли» деб тушуниш ўринлидир. Чунки, калавани темурийлар даврида «ғазл» дейилган. «Қалаваи наддоф» («наддоф калаваси») тушунчасининг Абубакр номидан кейин ишлатилиши мантиқсизлик келтириб чиқаради.

Шу муносабат билан Самарқанди бемонанд тарихи билан боғлиқ «Боғи шимол» чорбоғи номига ҳам аниқлик киритиш ўринлидир. Зеро, «Боғи шамол» эмас, «Боғи шимол» ўқилиши жоиздир. «Зафарнома»да бу чорбоғ тўғрисида шундай дейилади: «Аввали фасли баҳор, ки Жамшиди Хуршид аз нисфи жанубийи фалакул-бурж ба жониби шимол интиқол намуда ба назҳаттоҳи шарафу иқбол нишаст... ҳазрати Соҳибқирон ба боғи, ки ба тарафи шимолийи маъмурайи Самарқанд эҳдос фармуда буд ва «Боғи шимол» машҳур, нақл фармуда... Фармони қазо жараён ба судур пайваст, ки дар он боғи фирдавсваш қасре рафиъи дилкаш ва ишратгоҳи бағоят хуш ба исми хидри муаллойи духтари амирзода Мироншоҳ Бегиси султон бипардоханд» («Қуёш Жамшиди буржлар фалагининг жанубий нисфидан шимол тарафга кўчиб, шарафу иқбол ҳузургоҳига қўнган, баҳор фаслининг аввалида... ҳазрати Соҳибқирон Самарқанд шаҳрининг шимол томонидан ўзлари бунёд эттирган ва «Боғи шимол» номи билан машҳур боққа кўчиб ўтдилар... Қазожараён (албатта бажарилиши шарт) фармон бўлди, ки бу жаннатмисол боғда амирзода Мироншоҳнинг исмат пардасидаги қизи Бегиси Султон номига бир олий дилкаш қаср ва бағоят хуш ишратгоҳ бино қилгайлар»...).

Қаср қуриш ҳақидаги фармон вақти ва боғнинг жойлашган ўрни ҳақидаги Шарафуддин Али Йаздий деганларидан «шамол» эмас, «шимол» англашилади.

Иқтидорли шоир Хуршид Даврон томонидан нашр этилган Абу Тоҳирхожанинг «Самария» («Мерос» мажмуаси, Тошкент, «Камалак» нашриёти, 1991 йил, 19-саҳифа) номли тарихий асарида мазкур чорбоғ номи «Боғи шимол» тарзида тўғри ёзилган. Демак, бу биз учун мўътабар бўлган чорбоғ номини ҳазрати Соҳибқирон қандай атаган бўлсалар шундай — «Боғи шимол» деб атасак, бу улуғ зот руҳи покига нисбатан ҳурматимиз ифодаси бўлур эди.

Наим НОРҚУЛОВ,
тарих фанлари номзоди.

ОҚРАБОТНИНГ ОТ МИНГАН БОЛАЛАРИ

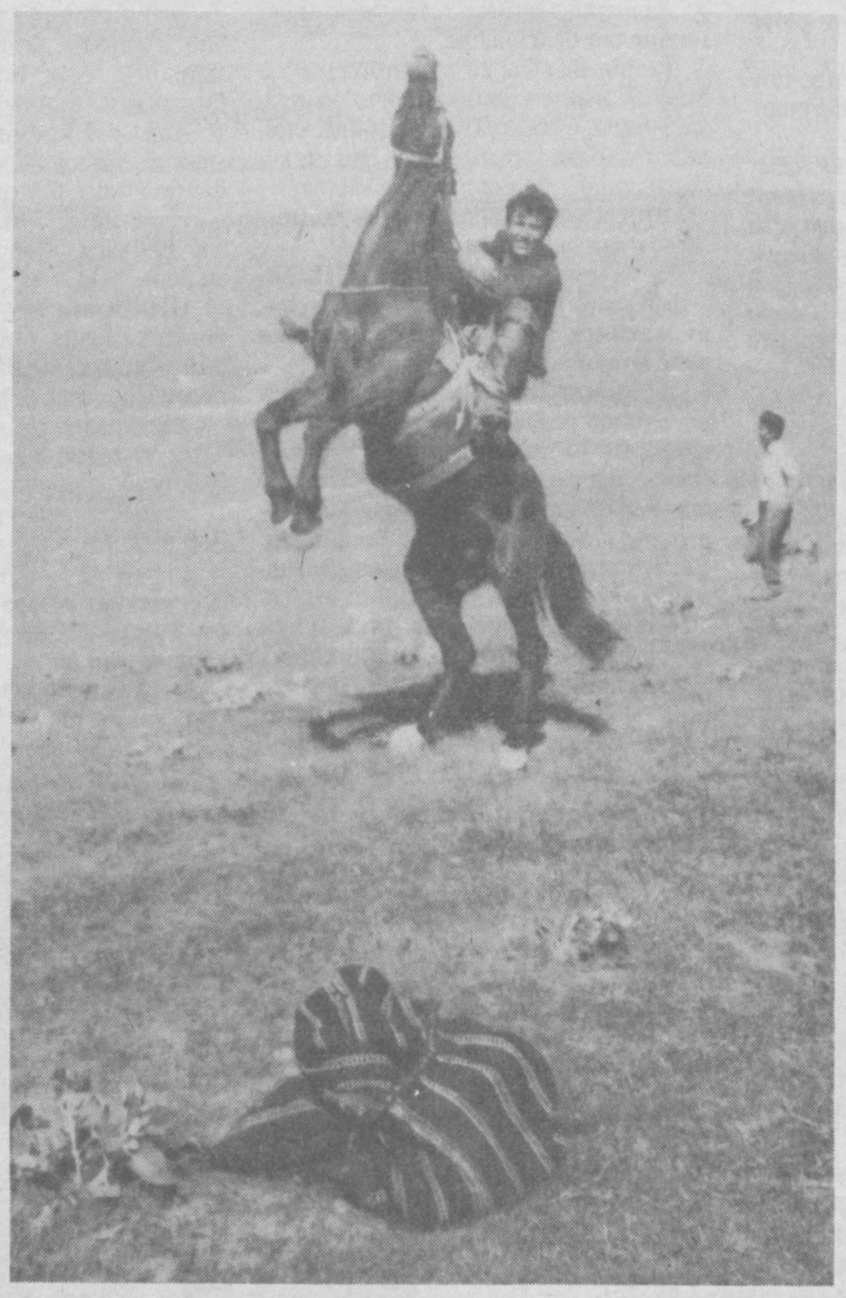

(Боши 1-бетда).

бод чавандозлик музейи»да анчагина ибратли ишларга қўл урилибди, анчагина қизиқарли ва кўргазмалар тўпланибди. Мактабда жисмоний тарбия муаллими, чавандоз йигит Баҳром полвон Бойтўраев раҳбарлигида 25 нафар «ёш чавандоз» тўгаракка бирлашиб, назарий ва амалий машғулотлар ўтмоқдалар. Мактаб директори Неъмат ака Бозоров билан анчагина суҳбатлашдик, мактаб шароити билан танишдик. Қаранг-ки, директорнинг ўзлари ҳам ўтган қўнғирот боболарининг урфларига содиқ қолиб, рўзғор тутиб, элга қўшилганларидан буён ҳовлилари ўртасидаги «якка қозиқ»дан битта асил улоқчи отни узмаган, отга ишқибозлик танига қон билан кирган, ўзлари ҳам тўйларда «катта-катта тақим қилиб турадиган» чавандозлардан эканлар. Неъмат ака кўплаб кўпкариларда бакавуллик ҳам қиларканлар.

Улар ўзларининг чавандозлик музейларига эл орасида ном таратган ва таратаётган Ҳайит полвон, Бозор полвон, Қулназар чавондоз, Абдураҳмон танти, Бегимқул полвон, Ҳабибуллахон эшон, Дусамард, Панжибек, Рузимат полвон, Нурмамат пучча, Малик муаллим, Абдимўмин полвон, Қаҳҳор ва Сафар домла каби миллий кўпкари ўйинларининг усталари номларини ҳурмат эҳтиром билан ёзиб қўйишибди.

Ғурурни қаранг. Эл улуғ инсонларини унутмаганидек, деҳқонободликлар машҳур улоқчи отларини ҳам унутмас эканлар. Қаранг, «Узгон», «Оқсоқ жийрон», «Қора тубал», «Жийрон қашқа», «Ганч дум», «Кўк катта», «Турик», «Кўкранг», «Кўк қашқа», «Танка», «Ракета» каби эл орасида ном таратган улоқчи отларнинг шуҳрати бугун «Деҳқонобод чавандозлик музейи»дан ўрин олибди.

Деҳқонобод тумани халқ амалий санъати намуналарини кузатганимизда ҳам маҳаллий халқ орасида чавандозлик ва от спортига оид жиҳозларни ясовчи ҳунармандлар анчагина эканлигига иқрор бўлдик. Музей кўргазмалари орасидан ўрин олган жуган, эгар, терлик, диндика, ёрма, чирги, туш айил, пуштан, нўхта, узанги, тақа, қамчи, жул, от тўрва, хуржин, жун чилвир, ўрама, пайтава, этик, тумор хилофлари ва шу каби анжом ва ашёларнинг ҳаммасини маҳаллий ҳунармандлар ясаганлар. Айни кунда ҳам Михлирежаб Алимов, Абдулла Тангиров, Абди Утаев, Адураҳмон Бозоров, Холиқ Самадов каби маҳаллий ҳунармандлар ана шундай халқ амалий санъати дурдоналарини ясамоқдалар. Улар ўзларининг ноёб санъатларини фарзандларига, шогирдларига мукаммал ўргатаяптилар. Биз Деҳқонобод сафарида бўлганимизда, ҳалигача эшитмаган қизиқ-қизиқ ҳикматларни эшитдик. «Отларнинг пири бобо Қамбар бўлармиш. Бу улуғ зот қаерда от боғланган хонадон бўлса, уни бало ва офатлардан қўриқлаб турармиш... «Туйимда кўпкари бераман», — деб ният қилган кишига Алло-Таоло қўшимча ризқ-барака етказармиш... Отнинг икки қулоғи орасидан келаётган шамол от устидаги соҳибнинг танидаги касаллик ва нуқсонларни даволармиш. Бу шамол жаннатнинг шамоли билан тенг, кучли эмиш... От минган киши муродга етармиш... Отни йигитнинг зўри минармиш. Азиз ва авлиёларнинг назари тушган йигит улоқ чопармиш... От минган бола тез вояга етармиш. У қўрқмас, ботир ва полвон бўлиб етишармиш... Отта меҳр қўйган бола, элга меҳр қўярмиш...»

Мабодо, аччиқ қамчи урсанг Гўрўғлининг афсонавий «Ғирк кўк»идек қудратли, бирор дақиқа, депсинмасдан тура олмайдиган улоқчи отларда машқ бажараётган Оқработнинг «ёш чавандозлар» тўгараги аъзолари Тўйчи полвон Бойтўраев, Отабек полвон Раҳмонов, Ғойиб полвон Бозоров, Холбек полвон Эргашев, Шуҳрат полвон Тангиров каби қўрқмас, ботир болаларни кўрганимизда биз юқоридаги ҳикматларга ишонгандек бўлдик...

Тўғриси, уларга ҳавасимиз келди.

Абдували ОБИДДИНОВ,
«Маърифат»нинг махсус мухбири.

Халқ таълими ва ҳокимият

«АВАРИЯ ҲОЛАТИДАГИ МАКТАБЛАРИМИЗ ЙЎҚ»

Бувайда тумани ҳокимининг муовин М. А. ИДРИСОВ билан суҳбат

— Президентимиз И. А. Каримовнинг Самарқанд, Қашқадарё вилоятлари навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқида таъкидлаган камчиликлар хусусида туман миқёсида қандай фикрлар айта оласиз?

— Дарҳақиқат, биз Президентимизнинг мазкур нутқларини жиддий ўрганиб чиқдик. Шунга кўра баъзи бор муаммоларимизни тез фурсатда бартараф этдик, умуман ҳар бир амалий фаолиятимизга кўпроқ танқидий нуқтаи назардан қарашга келишиб олдик. Шуни алоҳида таъкидлашни истар эдимки, айни кунда туманимизда авария ҳолатидаги мактаблар йўқ. Келинг, яхшиси фактларга мурожаат қилайлик 1995 йилнинг ўзида 360 ўринли 1- ва 22-мактаблар, 530 ўринли 49-мактаб, 844 ўринли 33, 40-мактаблар, 504 ўринли 19, 46-мактаблар қурилиб, болалар ихтиёрига берилди. Ваҳоланки, бу янги ўқув масканлари ҳозирги кун талаблари даражасида бунёд этилган. Албатта, ҳозирги шароитда маорифда кадрлар етишмаслиги катта бир муаммо. Биз туман халқ таълими бўлими иштирокида республикадаги бир неча олий ўқув юртлари билан ҳамкорлик юзасидан қатъий бир қарорга келиб қўйдик. Ўйлайманки, яқин йилларда бу келишувимиз ўз натижаларини беради.

— Тумандаги ислоҳотлар ҳақида ҳам гапириб ўтсангиз?

— Туманимизда маорифга тегишли бўлган, қувонса арзигулик ислоҳотлар бир талай. Мактаблар аста-секин, навбати билан газлаштирилмоқда. Бундан ташқари туманимизда шу кунгача 2 та лицей ташкил этилди. Улардан бири ҳунар лицейи бўлиб, унда халқимизнинг қадимий, айни пайтда унутилиб бўлаёзган ҳунар сирлари болаларимизга чуқур ўргатиб борилади.

— Маҳаллаларнинг маориф ҳаётидаги роли қандай?

— Чустий, Бачқир, Пошшопирим, Бувайда маҳаллаларининг мактабларимизга, болаларимизга эътиборини алоҳида таъкидлашни истардим. Негаки, бу маҳаллаларда маданий марказлар, миллий ҳунармандчилик шохобчалари, кичик корхоналарнинг кўплиги ёшларимизнинг келажаги учун жуда муҳим аҳамият касб этади.

— Ёшларга тилакларингиз?

— Болаликнинг йўллари ойдин. Бу йўлларнинг бехатар бўлиши эса кўпроқ инсоннинг ўзигаям боғлиқ бўлса керак. Мен истардимки, болалар доимо ҳушёр бўлишса. Шиддатли, ботир, ташаббускор бўлишса. Шундагина келажак пойдеворимиз янада мустаҳкам бўлади.

Олимжон ҲАЙИТ
суҳбатлашди.

ИЖОДИЙ МАРКАЗ

Қишлоқ марказида салобат билан қад кўтариб турган катта бино бир вақтлар Ғиждувон тумани марказига яқин бўлган «Зарафшон» жамоа хўжалигининг 700 ўринли клуби ва идораси эди. Саксонинчи йилларнинг охирида бу бино хўжалик марказидан четда бўлганлиги сабабли бошқа клуб ва идора қурилди. Ушбу бино эса болаларга берилди. Туман ҳокимияти ва халқ таълими бўлими ёрдами билан сифатли таъмирланди. Ўқувчи болалар дидига, уларнинг машғулот ўтказишига мос қилиб жиҳозланди.

Мана, етти йилдан бери қишлоқ ўқувчи ва ўсмирлари бу бинода яйраб юришибди, машғулотларга эркин иштирок этиб, мактабда оладиган билимини мустаҳкамлаяпти, ҳар хил ҳунарлар ўрганишаяпти.

Ҳозир бу ерда 430 ўқувчи қатнашаётган 12 та тўгарак фаолият кўрсатмоқда. Булар орасида «Дурадгорлик» (раҳбари Жума Ашуров), «Чевар қўллар» (раҳбари Марҳабо Аҳмедова), «Тўқиш» (раҳбари Саодат Расулова), «Кулолчилик» (раҳбари Қумри Шамсиева), «Ёш рассомлар» (раҳбари Отақул Қўлдошев), «Тикиш-бичиш» (раҳбари Гулнора Рашидова) тўгаракларι фаолиятини алоҳида тилга олиш мумкин. Бу тўгараклар ўқувчи болаларга ҳунар ўргатибгина қолмай уюшмага моддий манфаат ҳам келтираяптилар.

Уюшманинг яна кўпгина ибратли ишлари бор. Шунинг учун Бухоро вилояти ва қўшни туманларнинг болалар ва ўқувчилар уюшмасидан бу ерга тажриба ўрганиш учун кўплаб вакиллар келишади.

Уюшма клубида ҳар хил учрашувлар ҳам ўтказиб турилади. Яқинда шу қишлоқнинг энг кекса фуқароси юз ёшга кирган Расулбобо Холиқов билан бўлган учрашув болаларда жуда катта таассурот қолдирди. Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи туман қўмитасининг биринчи котиби Алишер Жўраев, жамоа хўжалиги раиси Қурбон Рўзиев ва ветеранлар кенгашининг раиси Нажмиддин Шодиев билан бўлган учрашувлар ҳам қизиқарли ўтди.

Яна бир диққатга сазовор иш шуки, ҳар йили ёзги таътил даврида бу ерда болалар оромгоҳи иш олиб боради. Уч навбатда 300 ўқувчи мириқиб дам олади.

Бу ишларнинг ҳаммаси Болалар ва ўсмирлар уюшмаси сардори Зокиржон Соҳибов раҳбарлигида, унинг ғайрати, ишбилармонлиги билан амалга ошаяпти, албатта.

— Гарчи маълумотим олий бўлса ҳам дастлабки вақтларда болалар ва ўқувчилар билан ишлашни яхши билмасдим, — дейди З. Соҳибов. — Кекса педагог, болалар ташкилотларида узоқ йил ишлаб тажриба орттирган Фатти ака Бозоров бу ишда менга устозлик қилган. Мана, 25 йилдан бери ёшларга таълим-тарбия ва ҳунар ўргатишда озми-кўпми ҳисса қўшаяпман. Мактабни турмуш билан боғлашни мустаҳкамлаш, уни ҳозирги замон талаблари асосида йўлга қўйишда уюшмамиз жамоаси бундан кейин ҳам ижодий изланишлар билан иш қилаверади.

Олим ЖЎРАЕВ,
Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг аъзоси.

Қутлов

ЭЛ СЕВГАН ОЛИМ

Ўзбек фольклорининг изчил тадқиқотчиларидан бири, профессор Тўра Мирзаев айни кунда ЎзФА Тил ва адабиёт институтига раҳбарлик қилмоқда. У бундан ўттиз беш йил муқаддам худди шу илм даргоҳининг аспирантурасида таҳсил олган, ўзбек халқ ижодига меҳр қўйиб, уни жиддий ўрганишга киришган эди.

Маълумки, фольклор асарларини ёзиб олиш, тўплаш, архивни бойитиш, матнларни тартибга солиш, тадқиқотлар яратиш кишидан катта меҳнат ва билимдонликни талаб этади. Бироқ, ёш тадқиқотчи қийинчиликлардан чўчимади. У, асосан, халқ эпоси назарияси билан шуғулланиб, Эргаш Жуманбулбул ўғли, Фозил Йўлдош ўғли, Муҳаммадқул Жонмурод ўғли Пўлкан, Ислом шоир Назар ўғли, Раҳматулла Юсуф ўғли каби атоқли ўзбек халқ бахшилари ижоди, эпик репертуарини чуқур ўрганди ва «Алпомиш» достонининг вариантларини излаб «Ўзбек эпосида вариация масалалари», «Алпомиш» достонининг прозаик намуналари ҳақида» каби илмий асарлар яратди.

Тўра ака изланишлар давомида «Алпомиш»нинг ўттизга яқин вариантларини топди, қиёсий ўрганиш жараёнида ҳар бир достоннинг ўзаро фарқловчи белгиларини аниқлади, ниҳоят, Фозил Йўлдош ўғли вариантининг ҳар жиҳатдан бой, мукаммал асар эканини яна бир бор исботлади ва 1991-1992 йилларда мазкур вариантни икки жилдли достон шаклида нашр эттирди. Достоннинг мазкур нашрлари тўлиқлиги ва илмий изоҳларга бойлиги билан ажралиб туради. Бу китоблар халқимиз маънавий ҳаётида алоҳида аҳамият касб этди.

Иқтидорли тадқиқотчи Тўра Мирзаев «Одилхон», «Эрали ва Шерали», «Авазхоннинг ўлимга ҳукм этилиши», «Оға Юнуснинг олиб қочилиши», «Нуралининг ёшлиги», «Нурали ва Қора Аҳмад», «Малла савдогар», «Гўрўғлининг туғилиши», «Райҳон Араб», «Доно Алишер», «Ўзбек халқ мақоллари», «Луқмони ҳаким» каби достонларни чоп эттирди. Олим тўпламга кирган ҳар бир асарнинг маъно ва мантиқ доирасини сақлаган. У ўзи тайёрлаган, тартиб берган достон, қўшиқ, терма, мақол ва эртакларнинг оҳори тўкилмаслиги, соф халқона хусусиятининг сақланишига алоҳида эътибор берган. Нашр юзини кўрган мазкур достон ва тўпламлар алоҳида изоҳ ва кўрсаткичлар билан таъминланган. Бу достонлар илмий-таълимий, ғоявий-эстетик қиммати, завқ бериши қудрати, юксак ахлоқ намуналари талқинлари билан бугунги кунда ҳам, миллий анъана ва қадриятларни тиклашда муҳим аҳамият касб этмоқда. Ўзбек фольклоршуноси Тўра Мирзаевнинг айрим илмий асарлари чет элларда ҳам эътибор топди. Унинг «Ислом шоир ва ўзбек достончилиги» мақоласи Туркияда, ўзбек қаҳрамонлик эпоси «Алпомиш» асари эса Германияда чоп этилган.

Биз имкониятдан фойдаланиб, Беруний номидаги республика давлат мукофотининг лауреати, зукко олим Тўра Мирзаевни олтмиш ёшлик қутлуғ тўйи билан муборакбод этамиз. Эл хизмати учун ҳамиша соғ-саломат бўлинг! — деймиз.

Комилжон ИМОМОВ,
филология фанлари доктори.

Сафар таассуротлари

ЎРГАНАДИГАН ТОМОНЛАРИ БОР

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳамда Исроил давлатининг Ўзбекистондаги элчихонаси таклифига кўра, Ирусалим шаҳридаги «Ахаран Офри» халқаро қайта тайёрлаш марказида 1995 йилнинг 20 ноябридан 28 декабригача ўтказилган халқаро семинарда иштирок этишга муяссар бўлдим. Ушбу қайта тайёрлаш маркази Исроил давлати Ташқи ишлар вазирлигининг «Машав» номли халқаро алоқа қилиш марказида Халқ таълими, Маданият ва спорт вазирлиги ҳамкорлигида ташкил этилган бўлиб, мунтазам равишда иш олиб боради. Семинар «Ўқитишни режалаштириш ва дарс сеткасини такомиллаштириш» деган мавзуда бўлиб ўтди. Халқаро семинарда 29 давлатдан 34 нафар халқ таълими ходимлари иштирок этдилар. Семинар машғулотлари инглиз тилида олиб борилади. Бу давлат мактабларида ўқиш пуллидир. Ота-она бир йилга фарзанди учун давлатга 250 Алдина долларига яқин пул тўлайди.

Бизнинг республикамизда барча мактаблар ва ҳатто олий ўқув юртлари ҳам давлат тасарруфидадир. Исроил давлатида эса мактаблар 4 тоифага бўлинади: давлат мактаби, давлат-диний мактаби, араб ва Друз мактаби, мустақил, хусусий ва диний мактаблар.

Мажбурий таълим 10-синфгача. Барча битирувчи синф ўқувчилари давлат имтиҳонлари топширишади. Битирув ёзма ишлар орқали уларнинг билими синаб кўрилади.

Мактаблардан ташқари турли хил ҳунар-техника мактаблари, мактабдан ташқари муассасалар, ўқитувчилар марказлари мавжуддир. Билим масканлари компьютерлашган синфларга эга. Компьютерларда машғулотлар ўтиш 2-синфдан бошланади.

Исроил давлатидаги барча музейлар, илмий лабораториялар, тарихий ёдгорликлар, экологик марказлар, кўргазма марказлари мактаб ўқувчиларига хизмат қилади. Ушбу жойларда ўқувчилар компьютерларда, модулларда амалий машқларни бажаришади, ўзларини эркин ҳис этишади. барча бошлангич мактаб ўқувчилари аниқ режа асосида ўқув йили мобайнида камида икки маротаба бу жойларда бўлишиб, машғулотлар ўтказишади. Чет тилларидан араб, инглиз, француз ва испан тиллари ўқитилади.

Касбим тақозоси юзасидан, мактабларнинг ҳафталик дарс соатлари, режалари билан қизиқдим. Дарслар 1-2-синфлар учун 24 соат, 3-4-синфлар учун 26, 28 соат, 5-6-синфлар учун 33, 34 соат, 7-8-синфлар учун 35-36 соат, 9-синфларда 34 соат қилиб белгиланган. Барча турдаги мактабларда 1 — 2-синфлардаги ўувчилар ҳафтасига 3-4 соатдан «Библия»ни ва халқ оғзаки ижодини, удумларни, урф-одатларни ўрганишади.

Давлат диний мактабларида «Библия», «Толмуд» ва миллий қонуниятлар 2—7-синфларда ҳафтасига 8-9 соат, 8—10-синфларда эса 3 соатдан ўтилади. Бошқа дарс соатлари эса барча турдаги мактабларда деярли бир хилдир.

Исроил давлати Халқ таълими вазирлигининг махсус ўқитишни режалаштириш бошқармаси мавжуд бўлиб, у фақат назарияни амалиётга татбиқ этиш билан шуғулланади. Режа илмий асосда жуда кўп марта таҳлиллардан, тест синовларидан ўтади, ҳатто муҳокамалардан кейин лойиҳа сифатида тузилиб, синов жойларида, яъни махсус мактабларда қўлланилади. Шундан кейин бир неча варианти ишлаб чиқилади ва тасдиқланади. Лекин мактаб педагогик жамоасига, фан ўқитувчисига, мактаб директорларига режаларни, дастурларни ўзгартиришга, керак бўлса, ўз дастурларидан фойдаланишга рухсат берилади.

Исроил давлати халқ таълими тизими билан Ўзбекистон халқ таълими тизими тузилишида анча ўхшашликлар бор. Тарихимизга бир назар солайлик: аждодларимизнинг таржимаи ҳолига эътибор берадиган бўлсак, дастлабки билимларни диний мактаблардан олишган. Хусусан, Алишер Навоий, Мирзо Улуғбек, Амир Темур, Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Ибн Сино ва бошқа алломалар ўз замонасида диний илмларни, айниқса, Қуръони Каримни, Ҳадисларни чуқур билганлар ва бутун ҳаёти давомида диний ақидаларга амал қилишган. Минг афсуслар бўлсинким, собиқ Иттифоқ даврида диний мактабларимиз ёпилди ва динни бутунлай қораладик. Бугунги кунга келиб, ўз тарихимизни, қадим аждодларимизни, қадриятларимизни ўрганаяпмиз. Дарсликлардаги диний қарашларни ўрганиб қолмасдан, «Қуръон» ҳамда Ҳадисларни алоҳида ўрганишни дарсликка киритсак, менимча, ёмон бўлмайди.

Исроилда болалар ўртасида жиноятчилик умуман йўқ. Бунинг сабабини суриштирганимизда, диний дарсларнинг, хусусан «Библия»нинг аҳамияти катта бўлаётганини айтишди.

Мулоҳазаларим шунчаки қайдлар эмас, балки Исроил халқ таълими тизимидаги баъзи тажрибалардан ўрганадиган томонлар борлигини айтишдир. Буларни ўз таълим тизимимизга татбиқ этсак, фойда бўлади, албатта.

Мирсаид АНОРБОЕВ,
Жиззах вилояти Дўстлик тумани халқ таълими бўлимининг бош назоратчиси.

ИШБИЛАРМОНЛАР ЛУҒАТИ

АКЦИОНЕР КАПИТАЛ — акционер жамиятнинг асосий капитали. Унинг ҳажми жамият Уставида белгиланади. Акциялар чиқариш ҳисобига ҳосил бўлади.

Акция — (фармойиш, рухсатнома, фаолият) — акционер жамият чиқарган қимматбаҳо (даромад келтирувчи) қоғоз. Акция эгасининг шу жамият маблағига қўшган ҳиссасини ва шунга мувофиқ топилган фойданинг бир қисмини дивиденд тариқасида олишини, уни бошқариб туришда қатнаша олишини тасдиқлайди. Акция қимматли қоғозлар бозорида олди-сотди қилинади. Акция қиймати акцияда қайд этилган пул миқдоридир. У сотиладиган нарх акция курси деб аталади. Акциянинг акционер жамият таъсис этилганда сотилган дастлабки нархи номинал қиймати дейилади. Акция курси қийматининг номинал қийматидан ошиб кетиши — каж, пасайиб кетиши — дизажиб дейилади. Акция нархининг ошиб бориши ёки пасайиб туришига қараб айрим компаниялар аҳволига ва умуман иқтисодий вазиятга баҳо берилади. Акциялар оддий ва имтиёзли бўлади. Оддий акцияларга дивиденд олинадиган фойдага қараб берилади, лекин акция эгаси акционерлар мажлисида овоз бериш ҳуқуқига эга бўлади: имтиёзли акцияларга дивиденд олинган фойдага қараб эмас, балки заёмга тўлангани каби, олдиндан белгиланган қатъий процентларда берилади, аммо акция эгаси акционерлар мажлисида овоз бериш ҳуқуқига эга бўлмайди. Бундай акциялар қоидага кўра акционер жамият устав фондининг 10 процентидан ортиқ чиқарилиши мумкин эмас. Жамият (корхона) биринчи навбатда имтиёзли акция эгалари билан ҳисоб-китоб қилганидан кейин қолган маблағ оддий акция эгаларига тақсимланади.

90-йиллар бошларидан Ўзбекистонда акционер жамиятларининг эркин сотиладиган акциялари чиқарила бошлади.

Акцияларнинг назорат пакети — акция эгасига акционер жамиятда амалдаги ҳукмронлигини таъминлайдиган акциялар миқдори; чиқарилган акцияларнинг умумий суммасида бир шахс, компания ёки давлатнинг йирик ҳиссаси. Акционер жамиятнинг йиғилишида ҳал қилувчи овозга эга бўлиш ҳуқуқини беради (бунда жами акционер капиталнинг 51 процентга эмас, балки 20—30 процент, баъзан ундан ҳам камроқ ҳиссага эга бўлиш кифоя). Акцияларнинг назорат пакетига эгалик қилиш амалда акционер жамиятнинг хўжайини бўлиш, унинг қолган аъзолари капиталини бошқариш имкониятини беради.

Аллонж (фр. — улама) — векселнинг орқасига унинг эгаси ўзгарганлиги тўғрисидаги ёзувлар сиғмай қолганда ёзувлар давом эттириладиган қўшимча қоғоз.

Альпари (итал. — тенг, баб-баравар) — қимматбаҳо қоғозлар биржа курсининг ёки валюта бозор курсининг номинал (паритет)га мос келиши.

Альтернатив буйруқ, муқобил буйруқ — муайян қимматбаҳо қоғозларни чекланган нархда сотиб олиш ёки сотиш ҳақидаги буйруқ.

Амальгамация (фр. — қўшилиш) — банклар фаолиятида илгари мустақил бўлган икки ёки бир неча банкларнинг рақобат натижасида қўшилиши, банк капиталининг марказлашуви шаклларидан бири. Икки тури мавжуд: йирик банкка кичик банкнинг сингиб кетиши; банкларни қўшилиши натижасида янги банкнинг ташкил бўлиши.

Амплиация (лат. — тарқатмоқ) — пул қабул қилинганлиги ҳақидаги тилхат нусхаси.

Боши 11, 14, 15-сонларда.

Давоми бор.

Тил билган эл билар

ҚЎЛЛАНМАНИ ҚЎЛГА ОЛИБ...

Бугунги кунда чет тилларни ўрганишга эътибор ортмоқда. Ана шу замон талабларини ҳисобга олиб, турли дарсликлар, луғатлар, ўқув қўлланмалари, сўзлашгичлар яратилиши муҳим аҳамиятга молик вазифадир. Айнан мана шу талаблардан келиб чиқиб, «Ўқитувчи» нашриёти 1995 йили чоп этган «Немисча — ўзбекча — русча сўзлашгич» (муаллифлар: Ш. А. Жамолова, В. А. Штапова, С. А. Солиҳова) китоби немис, рус ва ўзбек тилларини ўрганувчилар учун муҳим манба бўлди.

Мазкур сўзлашгичдан нафақат олий ўқув юртлари талабалари, ҳатто ўрта мактаб ва тайёрлов курси ўқувчилари, сайёҳлар, «Интурист» ходимлари, Олмония билан алоқада бўлган барча ташкилотлар ходимлари, шунингдек немис, рус ва ўзбек тилларида сўзлашишга қизиқувчилар ҳам фойдаланишлари мумкин.

Қўлланмада танланган мавзулар ранг-баранг, долзарб, қизиқарли мисолларга бой. Кундалик ҳаётимизда кенг истеъмолда бўлган сўз ва иборалар, жумлалар савол-жавоб шаклида жонли берилиши тил ўрганувчилар қизиқишини янада оширади ҳамда қулайлик туғдиради. Мана шундай қизиқарли савол-жавоблардан кейин, суҳбатни янада эркинроқ давом эттириш мумкинлигини кўзлаб, сўз ва иборалар луғати берилган. Бу эса ўқувчи сўз бойлигини кенгайтиради, оғзаки нутқини ўстиради, мустақил мушоҳада қилишга чорлайди.

Сўзлашгич ёрдамида ўқувчилар энг зарур мавзуларда сўзлаша олишлари, ўзларини қизиқтирган масала юзасидан бирор нарсани сўраб билиб олишлари ва суҳбатдошининг саволига жавоб қайтара олишлари мумкин.

Мундарижага разм солсангиз, китобда «Таржимаи ҳол», «Хонадон», «Кутубхонада», «Ошхонада», «Шифокор ҳузурида», «Гуруҳ мажлиси», «Модалар ательеси», «Почта», «Саёҳат», «Тошкент», «Музейда», «Талабанинг иш куни», «Алишер Навоий», «Ўзбекистон Республикаси», «Универмагда» каби бир-биридан зарурий мавзулар ўрин олганлигини дарҳол пайқайсиз. Бу мавзуларнинг ҳар бири билан чуқурроқ танишсангиз муаллифлар ибора ва жумлалар таржимасига ижодий ёндошиб, суҳбатларнинг янада жозибалироқ бўлишига эришганликлари яққол намоён бўлади.

Сўзлашгич-қўлланмада айрим камчиликлар ҳам учрайди. Бу, энг аввало, сўз ва иборалар таржимасида яққол кўзга ташланади. Масалан, жуда кўп ўринларда бир сўз ёки иборанинг рўпарасига бошқа сўз ёки ибора таржимаси тушиб қолган.

Яна шунингдек, немис тилидаги «h» товуши ўзбек тилидаги ҳеч қандай тўсиққа учрамай талаффуз этиладиган «ҳ» товушига тўғри келади. Бу товуш рус тилида йўқлиги туфайли, у рус тилига «г» товуши сифатида ўтаверади. Масалан: «Herder» рус тилига Гердер тарзида ўтаверган. Бироқ, ўзбек тили имкониятларидан фойдаланган ҳолда, Ҳердер шаклида қўллаш лозим эди ёки немисча исм «Hans»ни Ханс эмас, балки Ҳанс шаклида қўллаш керак (69-бет).

Рус советшуносларининг ўзбек халқи шаънига айтилган камситувчи, сийқаси чиққан гаплари ҳам тасодифан бўлса-да мазкур сўзлашгичдан ўрин олган. Масалан: «Инқилобдан илгари Ўзбекистонда аҳоли бутунлай саводсиз бўлиб, бирорта ҳам олий ўқув юрти бўлмаган». (53-бет).

Бизнингча, сўзлашгич мундарижасидан «Қўшма корхоналар тузиш», «Меҳмонхонада», «Элчихонада», «Мустақил Ўзбекистон», «Германия бирлашгандан сўнг» каби мавзулар ҳам жой олса, яхши бўларди. Бироқ юқоридаги айрим камчиликларга қарамай, мазкур қўлланма немис, рус ва ўзбек тилларини ўрганувчилар учун, шубҳасиз, муҳим амалий аҳамият касб этади.

Ғани ҲОЖИ МАҲМУД,
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Жаҳон иқтисоди ва дипломатия университети немис тили кафедрасининг доценти.

МАМЛАКАТНИ ШАРАФЛАР ФУТБОЛ

(Боши 1-бетда).

нинг ўтган йилги молия, хўжалик фаолияти, 1996 йилги вазифалари муҳокама қилинди ва муҳокама этилган масалалар юзасидан тегишли қарор қабул қилинди.

Биз раёсат йиғилиши иштирокчиларидан айримлари билан суҳбатлашдик.

Р. ҲАМРАЕВ,
«Меҳнат резервлари» кўнглилли спорт жамияти Андижон вилояти кенгаши раис муовини:

— Раёсат йиғилишида куюнчаклик билан қайд этилганидек, футболни ривожлантириш учун қуруқ гап ўрнига амалий иш қилишимиз керак. Футбол энг оммавий спорт тури. Тани соғ болалар орасида футбол ўйнамайдиганини кўрмаганман. Лекин болаларнинг футбол билан шуғулланишлари учун шарт-шароит керак. Кўп жойларда футбол тўпи анқонинг уруғи. Бизда бу муаммо ҳал этилди. Истовчилар биздан ҳар бири 220 сўмлик футбол тўпини сотиб олишлари мумкин.

Ўқувчиларнинг спорт формалари ҳам вилоятимизда етарли миқдорда, арзон баҳода етказиб берилмоқда.

Республика вазирлар Маҳкамасининг қарори асосида Халқ таълими вазирлиги буйруғини ишлаб чиқдик. Мактабларда футбол майдонлари, спорт заллари ташкил этиш юзасидан тадбирлар белгиладик.

Вилоятимизда 20 та футбол мактабида 7 мингта яқин ўқувчи шуғулланмоқда. Уларга 197 мураббий спорт сирларини ўргатмоқда. Энг иқтидорли ёш футболчиларимиз «Наврўз», «Олтин кўл», «Шаҳрихончи» жамоалари сафида ўйнашмоқда.

А. П. БЛИНКОВ,
«Меҳнат резервлари» кўнгилли спорт жамияти Тошкент шаҳар кенгаши раис муовини:

— Пойтахтимизнинг мактабларида кўплаб малакали спорт мутахассислари, ўз ишининг жонкуярлари бор. Улар фақат дарсда эмас, синфдан ташқари машғулотларда ҳам болалар ўртасида иш олиб боришади. Республика Вазирлар Маҳкамасининг футболни ривожлантириш юзасидан шу йил 17 январда чиқарилган қарор алоҳида эътиборга лойиқдир.

Биз мазкур қарор асосида республика Халқ таълими вазирлигининг буйруғи юзасидан тегишли тадбирларни амалга ошириш режаларини ишлаб чиқдик. Ҳозирги кунда Ҳамза туманидаги 77-мактабда футбол чуқурлаштириб ўргатиладиган 2 та синф ишлаб турибди. Улар ихтиёрида 3 та майдонча бор. Болалар иссиқ овқат билан ҳам таъминланишади.

Акмал Икромов туманидаги 283-мактаб базасида янги ўқув йилигача футбол мактаб-интернати очишни кўзда тутаётирмиз. Машғулотлар шу мактаб ёнидаги 77-мактаб базасида ўтказилади.

Шаҳардаги 169-мактаб қошида футбол ҳакамлари тайёрлаймиз. Бу оммавий мусобақаларни кенг кўламда олиб боришга ёрдам беради.

Шаҳардаги ҳар бир туманда футбол куни ўтказиш режаларини тузаяпмиз. Хоҳиш бўлса, кўп иш қилиш мумкин. Биз соғлом авлодни тарбиялаш учун бор имкониятларни ишга соламиз.

Ш. НОРҚУЛОВ,
«Меҳнат резервлари» кўнгилли спорт жамияти Сирдарё вилоят кенгаши раис муовини:

— Ҳозирги кунда спортнинг футбол турини ривожлантиришга эътибор кучайтирилганлиги спортчиларнигина эмас, балки барча футбол мухлисларини ҳам қувонтирди.

Вилоятимизда футболни ривожлантириш бўйича бирмунча ишлар қилинди. Жумладан, 1995—96 ўқув йилида вилоят ҳокимининг қарори билан Янгиер шаҳрида 50 ўринли футбол мактаби очилиб, унда барча ноҳия ва шаҳарлардан қобилиятли ўқувчилар, малакали спорт мутахассислари қўлида таълим олишмоқда. Айни пайтда Гулистон шаҳрида футбол матаб-интернати ташкил этиш кўзда тутилаётир.

Ҳозирги пайтда ҳал этилиши зарур бўлган муаммолар, ишдаги камчиликлар кўп. Умумий таълим мактабларида спорт жиҳозлари, футбол тўплари, спорт формалари етишмайди. Шунингдек, майдонлар ҳам кам, борлари эса қаровсиз аҳволда.

Ҳайъат йиғилишида футболни ривожлантириш мавсумий иш эмаслиги айтиб ўтилди. Бу вазифани амалга оширишда халқ таълими органлари раҳбарлари билан ҳамкорликни кучайтиришимиз, саховатли ҳомийлар ёрдамидан фойдаланишимизга тўғри келади.

Ғафур МАННОПОВ.

МАЗМУНЛИ АНЖУМАН

Яқинда пойтахтимиздаги Адҳам Раҳмат номли 122-мактабда туман она тили ва адабиёти ўқитувчиларининг анжумани бўлиб ўтди. Унда дарслар кузатилди. Айниқса, «Ўзбекистон — Ватаним маним» мавзусида 6-«А» синфида ўтказилган интеграл дарс барчага манзур бўлди. Муаллима Қумрихон Усмонбекова ва шоир Қадам Саидмуродов ҳамкорликда ўтган мушоира дарсида синф ўқувчилари фаол қатнашдилар, Ватан ҳақида шеър ва мақоллар мушоирасини ўтказиб, ўз билимларини намойиш қилдилар. Шоира Жумpraвнинг «Кўз нурим — онам, олтин сўзим — онам», Назира Раҳметованинг «Хоразмийнинг «Муҳаббатнома асари», Ҳури Ҳасанованинг «Уюшиқ бўлакларда умумлаштирувчи сўз» каби мавзудаги дарслари ҳам юқори баҳоланди. Айниқса, шоира Кавсар Турдиева, «Чўлпон» нашриёти ходими шоир Турсун Алиларнинг ажойиб шеърлари анжуман иштирокчилари учун унутилмас совға бўлди. Шунингдек, туман услубчиси М. Усмонова таъкидлаганидек, мактабнинг тўгарак аъзолари саҳналаштирган «Соҳибқирон Темур», «Тил — бошнинг посбони» каби саҳна кўринишлари мактабда синфдан ташқари ишларнинг ҳам намунали йўлга қўйилганини кўрсатиб турибди. Бу анжуман ўқитувчиларга катта услубий ёрдам бергани билан аҳамиятлидир.

Маҳмуда ЗОИРХОН қизи.

Катта футболга йўл

Анвар ОБИДЖОН

АЛИШЕР ИЛА ҲУСАЙН
ёки уч доно ва ўғри

ҚАЛАНДАР:
Насиб этса, Ҳажга чиққанман,
Бош урай ҳис туғилган жойга.
ҲУСАЙН:
Энди сиздек зотга эргашиб
Шу ўғри ҳам бўлармн ҳожи?
ҚАЛАНДАР:
Ҳожилик на мансаб, на унвон,
Таъмасиз ҳур кўнгилнинг тожи.
АЛИШЕР:
Меҳмон бўлиб кетинг бир оқшом,
Мусофирга саҳийдир отам.
ҚАЛАНДАР:
Эзгу ишга отланганларни
Зиёфатлар чалғитар, бўтам.
ҲУСАЙН:
Унда киринг қайтишда бир ров,
Уйимиз ҳув Давлатхонада.
ҚАЛАНДАР:
Қоратошни ўпсаму, зора —
Жон берсам ул пок остонада.
АЛИШЕР:
Қайтгингиз йўқ наҳот Кўккентга?
ҲУСАЙН:
Рўзғорингиз борми?
ҚАЛАНДАР:
Ҳа... бўлган...
Рўзғор рамзи эди хотиним...
Қарзин узган... Бандалик қилган...
(Чуқур тин олиб, тўнкага ўтиради)
Қуйидек маъраб, назр-ниёз еб,
Белард ўсган икки ўғлим бор,
Феъл-хўйида фарқ йўқдир, гарчи —
Бири муфти, бири дўкондор.
Дўкондор-ку ошкордир элга,
Касбига ҳам мосдир нопоклик.
Кенжам эса иблисдан хавфли,
Дин номидан қилар шаккоклик.
Фарзандлардан ўксиб бир сафар
Йиғлай-йиғлай қолибман ухлаб.
Шунда таскин-тасалло берди
Хизр бобом тушимда йўқлаб:
«Зурёдингдан қиладур эгам
Юртингга бир азиз зот инъом.
Туғилар у она қорнида
Тилга олиб мўътабар калом.
Дарвештаъб ул бахшидан кейин
Не-не тождор ўтса-да буюк,
Ҳеч бирови Тўққиз Аймоққа
Ундан кўпроқ бўлолмас суюк».
Чақмоқ чақди. Уйғониб кетдим.
Поклаб ўтди танамни ёмғир.
Остимдаги майсага ўхшаб
Оттим келди чуқурроқ томир.
ЎҒРИ:
(Қайтиб келиб, қовоқни хуржунга тиқади)
Сойнинг гапин эшитмоқчийдим,
Ишни бузди ошиқ бақалар.
Босиб кетди «шовур-шувур»ни
Ўлдим-куйдим, «вақа-вақа»лар.
ҲУСАЙН:
Мен ҳовузнинг жаъми бақасин
Тинчитаман битта тош билан.
ҚАЛАНДАР:
(Кулиб, елкасига қоқади)
Истамбулда амирал наҳр[1]
Бўлар эдинг бундай бош билан.
(Нарсаларни хуржунга солиб, болаларга термилади)
Бўталарим, рози бўлинглар
Бизга берган фурсатингиздан.
Оламжаҳон умид жамғардим
Малҳами дил суҳбатингиздан.
Гар кўпайса сиздек ўғлони,
Туркнинг би-и-р қад ростламоғи бор...
Омин! Умр бўйи ҳар ишда
Тангрим сизга бўлсин мададкор.
Оллоҳу акбар!
(Ўрнидан туради)
Хайр энди! Ширингдир азал —
Ош ва суҳбат туюлса озроқ.
(Качкулини осиб, аста қўзғалади).
ЎҒРИ:
(Хуржунни елкалаб, Ҳусайнга кўз қисади)
Кўришайлик яхши кунларда...
Хуллас, тахтни ўзлаштир тезроқ.
(Алишерга)
Нимчангни бир кўрайин, қани,
Буни эсда сақлаб қоламан.
Афт-ангоринг ёддан чиқса ҳам,
Чўнтагингдан таниб оламан.
(Қаландарга эргашади).
АЛИШЕР:
Унутмаймиз сизларни. Хайр!
Йўлингизни берсин худойим.
ҲУСАЙН:
Қайтишда бир қўниб ўтинглар,
Эшигимиз очиқдир доим.
(Улар кетгач, йўлга маҳзун тикилиб қолишади).
АЛИШЕР:
Назаримда бу улуғ одам
Борар гўё мени ҳам бошлаб.
ҲУСАЙН:
Иккимизнинг кўнглимизга у
Кетди сира ўчмас ўт ташлаб.
(Гулханга боқиб)
Гулхан энди бизларга қолди,
Юринг, ўтин териб соламиз.
АЛИШЕР:
Тўғри. Қанча баланд ёндирсак,
Шунча узоқ баҳра оламиз.
(Кета бошлайдилар).

Охири. Боши газетамизнинг 10, 11, 12, 13, 14 ва 15-сонларида.

1. Денгиз қўшинлари бошлиғи.

Хуллас...

ТОНГГАЧА ДЎКОНДА «КАТАЙСА» ҚИЛИШДИ

Канаданинг Гатино шаҳрилик икки ака-ука — саккиз яшар Энтони ва олти яшар Жерями йўқолиб қолишди.

Қидирувга бугунги куннинг барча имкониятлари ишга солинди: ўргатилган ит, махсус мосламали вертолёт. Ҳатто, 150 кишидан иборат кўнгиллилар гуруҳию полициячиларнинг тунги титкилаши ҳам натижа бермади. Энди умид узилди, деб турилган бир пайтда, болаларнинг изи «Болалар дунёси»дан топилди. Магазин директори эрталаб келиб, эшикни очса, икки ўйинқароқ пештахталар оралаб, велосипедда бамайлихотир «катайса» қилиб юришибди.

Маълум бўлишича, бир кун олдин дўкондаги ўйинчоқларни хўп томоша қилиб чарчаган болалар бурчакдаги «ҳиндилар чодири»да ухлаб қолишади. Туришса, дўкон ёпиқ. Бундан қўрқиш ўрнига хурсанд бўлиб, тонггача хоҳлаган ўйинчоқларини ўйнаб, у ёқда эса катталарни «ўйнатиб» чиқишади.

БЕШИК — МУСТАҚИЛЛИК ЭШИГИ

Инсоннинг камолоти, руҳият-аъмоли гўдакликдан бошланади. Бу энди янгилик эмас. Мана сизга бошқа янгилик: агар гўдакнинг кўрпа-тўшаги ўз вақтида алоҳида қилинмаса, катта бўлганида катта муаммоларга дуч келиши мумкин. Италиялик руҳшунос дўхтирлар шундай хулосага келишди.

Уларнинг исботича, мустақиллик, ўз-ўзини бошқара билиш унсурлари чақалоқликдан куртак отади. Онанинг иссиқ бағри эса бу куртакларни нобуд қилиб қўяди. Ношуд, ўқувсиз, тушкун кишиларнинг урчиши шундан.

Хуллас, италиялик олимлар бутун оламга шунақа деб жар солишяпти. Ўйлаб қарасам, бизнинг ота-боболаримиз аюҳаннос солмай, жимгина бешикни яратиб қўя қолишган экан. Балли-ей!

НЕМИСНИ ҚАЙТАРГАН ҚИШ

Гитлер Россиянинг барча томонларини ҳисобга олиб, қишини ўйламаган, дейишади мутахассислар. Россия қишининг қаттиқлигию, забтининг қаҳрлиги билан ҳам машҳур. Немислар дуч келган қаҳратон шу йил яна такрорланяпти, шекилли.

Яқинда кемероволик тўрт йигит-қиз фожиага учради. Шаҳар ташқарисидаги дала ҳовлига йўл олган ёшлар бўрон натижасида йўлдан адашди. Совуқ 30 даража. Юришнинг иложи бўлмай қолди. Йигитлардан бири сурина-сурина атрофдаги қишлоққа етиб келиб, воқеадан дарак берди. Етиб келишганда эса аллақачон кеч бўлган эди. Бир йигит ва қизни қутқаришнинг иложи бўлмади. Бошқасининг совуқ олган оёғини кесишга тўғри келаркан.

НАСТЯ — БЕШИНЧИГА «САКРАДИ»

Нижегород вилоятининг Степаново қишлоғилик Настя Ханшина бир йилда икки синфни битиради. У мактабга олти ёшида борган. Бу йил январь ойида саккиз яшар қизча имтиҳон топшириб (бунинг устига ҳаммасини «беш» га), бешинчи синфга «сакради».

Дарвоқе, Настя фақат ўқитувчиларни қойил қолдираётгани йўқ. Унинг шеър, эртак, бошқотирмалари туман газетасида иштиёқ билан босиляпти. Кутубхона унга «ёстиқдай-ёстиқдай» китобларни қўш қўллаб тутқизмоқда.

ана шунақа гаплар

«ЎЗБЕК ЮРТИНИ СЕВАМАН»

Суҳбатдошим Су Фан Цю 1969 йилда Хитойда таваллуд топган. Отаси Су Дянь Си онаси Лю Тин Ся хоним ёлғиз қизлари билан биргаликда Харбин шаҳрида истиқомат қилишади. Ҳар иккаласи ҳам хитой тили бўйича йирик мутахассис. Ўзи Хитой чет тиллар институтининг рус тили факультетини 1992 йили имтиёзли диплом билан тамомлаган. Айни пайтда ТошДУда таҳсил олиш билан бирга пойтахтимиздаги Хитой элчихонасида таржимон бўлиб ишлайди. Ўзбек тилини мукаммал билади, рус ва инглиз тилларида бемалол суҳбатлаша олади. Йога унинг севимли машғулоти, тарвузни хуш кўради. Бундан ташқари у яна мумтоз адабиётимизга оид бадиий асарларни мутолаа қилишни, спорт билан шуғулланишни ҳам ёқтиради.

Су Фан Цю жаноблари билан суҳбатимиз асосан Хитой ва Ўзбекистон давлатлари маорифи тизимидаги ўзгаришлар хусусида бўлди.

— Сизни Марказий Осиёга айнан Ўзбекистонга келишга нима мажбур қилди? Юртимизга қизиқиш қачон пайдо бўлган?

— Болалик кезларимдаёқ замин сайқали ҳисобланмиш кўҳна Самарқанднинг Регистон майдонида жилоланиб турган, кўрки-тароватн бутун оламни тутган Шердор, Тилла Қори мадрасалари, Улуғбек расадхонаси, Шоҳи-зинда, Гўри Амир мақбаралари, Бибихоним масжидини ойнаи жаҳон кўрсатувлари орқали зўр қизиқиш билан томоша қилар эдим. Ўшандаёқ юртингизнинг гўзаллиги мени тамоман мафтун этган эди. Ўзбекистон пойтахти Тошкентни кўриш, бу гўшада хумордан чиққунча сайр қилиш, тошкентликлар билан мулоқотда бўлишни орзу қилардим.

Хайрият, 1991 йил Ўзбекистон ўз мустақиллигини эълон қилгач, ўзбек халқи азалий орзуси ушалганидан қанчалик севинган бўлса, менинг қувончим, хурсандчилигим ҳам шунча бўлди. Ўзбекистонни жаҳон таниди. Мен ҳам 1992 йили Хитойдан Ўзбекистонга ўқиш ниятида келдим. Бизни очиқ чеҳра билан қарши олган ўзбек халқининг меҳмондўстлиги, ширинзабонлиги қалбимда бир умр муҳрланиб қолди,десам муболаға бўлмас. Бу ерда яна тўрт йил қолиб ишлаш ниятим ҳам йўқ эмас.

— Бир қанча туркий ва Европа тилларини биласиз. Айтингчи, Су Фан Цю, тил ўрганишнинг энг осон ва қулай йўли қанақа?

— Бир қанча йўллари бор. Шулардан биринчиси: диққат билан тинглаш. Иккинчиси ўзинг ўрганмоқчи бўлган тилингда кўпроқ гапиришни машқ қилиш. Бунинг учун аввало сен ўша тил муҳитида булмоғинг керак. Айниқса, ўша тил эгаси —l халқ яшайдиган шаҳар ва қишлоқларда бўлиш тил ўрганувчи учун энг катта ва ўта муҳим восита ҳисобланади. Яна шуни айтиб ўтишни истардимки, фикри ожизимча, кундалик ҳаётда ишлатиладиган 4000, 4500 минг сўзни билиш тил ўрганиш учун етарли деб ўйлайман.

— Айтинг-чи, очиғи Ўзбекистонга келмасингиздан олдин бу давлат ҳақида қандай тасаввурга эга эдингиз?

— Юқорида айтганимдек, мактабда ўқиб юрган кезларимдаёқ агар бу жаннатмакон юрт собиқ Шўролар таркибидан ажралиб чиқса келажаги порлоқ бўлишга жуда ҳам ишонган эдим. Юртингизга болаликдан меҳрим бекиёс бўлганлиги сабабли унинг тарихини, маданиятини, санъатини, урф-одатларини мукаммал ўргана бошладим ва дунёда Ўзбекистондай жаннатмакон ўлка борлигини ҳамюртларимга ҳам етказишга аҳд қилганман.

— Хитой ва Ўзбекистон давлатларида таълим бериш усули ўртасида қандай тафовут бор?

— Икки мамлакатнинг ўрта умумтаълим мактаблари ҳамда олий ўқув юртларида таълим бериш тизими бир-бирига жуда ҳам ўхшаб кетади. Бизда ҳам мажбурий таълим 16 ёшгача, ўқиш, билим олиш эса Ўзбекистондагидек бепул. Ўрта мактабда толиби илмлар 12 йил, талабалар эса дорилфунун ёки институтларда 5-6 йил сабоқ олишади.

Ҳозирги кунда мамлакат миқёсида мактаб таълимини қайта ислоҳ қилиш сиёсати олиб борилаяпти. Асосий мақсад, умуминсоний қадриятлардан келиб чиққан ҳолда ўғил-қизларнинг ҳуқуқий дунёқарашини, уларда миллий руҳни, давлатлараро дўстона муносабатларни шакллантиришга, жамиятдаги ижтимоий-иқтисодий аҳволни барқарорлаштиришда оила, мактаб, таълим муассасалари фаолиятини оширишга қаратилмоқда.

— Яқин келажакдаги режаларингиз ҳақида гапирсангиз?

— Келажакда Марказий Осиё ҳақида (тарихий) китоб ёзмоқчиман. Ҳозирча, Самарқанд, Бухоро ва Хива шаҳарларида кўрган ва билганларим ҳақида ўз газеталаримизда кўплаб қизиқарли мақолалар чоп эттирдим. Ниятим бу хайрли ишни давом эттириш.

— Суҳбатимиз поёнида сўнгги савол, бизнинг газетамиз муштарийларига тилак ва истакларингиз...

— Дунёнинг кичкинагина ярасига малҳам бўла оладиган Инсон бахтлидир. Мен барча муштарийларга ана шундай бахт-иқбол насиб этишини тилайман.

— Эзгу орзуларингиз тезроқ рўёбга чиқсин!

Суҳбатдош Улуғбек ЖУМАЕВ.

Шогирд эҳтироми

ҚЎШРАБОТНИНГ САЙЁРАСИ

Инсон хотиралар гирдобида яшайди. Хоҳ яхши, хоҳ ёмон кунлар бўлсин, хоҳ мароқли, хоҳ кўнгилсиз, хуш ёки нохуш воқеалар бўлсин, улар ўша гирдобда айланаверади. Вақт ўтган сайин бу гирдобга янги-янги хотиралар қўшилаверади. Умрнинг мезони шул, йилларнинг одамга тортиқ этадиган имкони шул. Зеро, инсоннинг онги ана шу хотиралар силсиласида тиниқлашиб, теранлашиб, сайқал топиб боравергусидир.

Мактабдаги ўқиш йилларининг эслови кимга нима беради, билмадиму, менга айрим тоифадаги муаллимларнинг дарсни шунчаки тарзда эмас, балки синфхонада ўтирган қоракўзларнинг соддагина нигоҳларига қайғурувчан кайфият билан ёндашишларидан таъсирланиш ҳиссини беради. Ким бўлиб етишар экансизлар? Ишқилиб, ўқиб илм олсангиз, кам бўлмайсизлар. Китобни севинг! Мутолаадан эринманг!

Мен уларнинг синчков нигоҳларидан ана шу ўгитларни уқардим. Уқардиму, ўқирдим, китоблар қўлимдан тушмасди...

Самарқанднинг чекка тумани Қўшработда Низомий Ганжавий номи билан аталгувчи 82-ўрта мактабнинг бугунги ҳашаматли биноси, бундан 15—20 йил илгариги синфхоналари печларда иситиладиган, полларининг гоҳ у ери, гоҳ бу ери ўйилиб кетган, чироқ бирда ёнса, бирда ёнмайдиган, қандайдир сокин, илмга ташналик ҳолати ҳукмрон иморатини эсга солади.

Аниса Ардванова, Сайёра Жониқулова, Тўрақул Ризаметов, Яхшилик Бадалов, Облоқул Поситов, Назар Эрматов... Ўша кўримсизгина иморат ёдга тушганда, беихтиёр ана шу ўқитувчиларим кўз ўнгимда гавдаланади. Уларнинг аксарияти карилик нафақасида, айримлари ҳамон мактаб, болалар дея ёниб юрибдилар...

«Ёниб юрибдилар» деганим кўпчиликка қуруқ ибора бўлиб туюлар. Лекин чинданда тан олмай иложимиз йўқ, ўзини ўтга ҳам, чўққа ҳам урадиган бундай муаллимлар ҳамма жойда бор ва бу нур устига нур, ахир.

Сайёра Жониқуловани мактаб йилларимнинг, ўқувчилик давримнинг бир бутун асосини ташкил этиб турган муаллима сифатида эслайвераман. Эсламасликнинг иложи йўқ. Ҳали таъкидлаганимдек, у хотирам гирдобида айланиб юрган, мендан асло узоқлашмайдиган муаллима.

Ҳамзанинг машҳур «Бой ила хизматчи» драмасини ўрганишга бағишланган дарс эди. Сайёра опа «Адабиёт хрестоматияси»дан бу асарни мустақил ўқиб келишимизни тайинлади. Кейинги дарсда биз мазкур драмани ролларга бўлиб, ифодали ўқишни ўрганишга киришдик. Адабиётга қизиқишим кучли эди. Сайёра опа менга Жамила ролини берди. Асардаги бош ролларидан бўлгани учунми ёки мени бошқа синфдошларимдан устун қўйиб, ана шу қаҳрамоннинг сўзларини ўқишни тавсия этгани учунми, билмадим, ҳар қалай, ўзимдан ўзим ғурурланиб кетдим.

Синф сув қуйгандек жимжит. Жамиланинг фарёдигина эшитилади. Бунга Ғофирнинг далдаси уланиб кетади.

Шоша-пиша, худди кетимиздан ёв қувгандек тез-тез драмани ўқиб ташладик. Қойилмақом иш қилдик, дегандек бир-биримизга мамнун боқамиз. Шунда Сайёра опанинг тийрак кўзларидан талабчан бир маъно ёғилди.

—l Болалар, ҳар қандай бадиий асарни ўқиганда, у шеър, ҳикоя, драма, трагедия бўлсин, унинг нуқта, вергул, хитоб ёки сўроқ белгисига эътибор бериш керак! Ифодали, таъсирли ўқишда бу асосий шартдир. Агар сиз ифодали ўқишга эришсангиз, ўз-ўзидан қаҳрамоннинг ички кечинмаларини ҳам тингловчига етказиб бера оласиз!

Жамила, Ғофир, Солиҳ бой, Хонзода, Гулбаҳор ва асарнинг бошқа қаҳрамонлари, яъни «биз» Сайёра опанинг ўгитларидан хулоса чиқарган бўлиб, жим тингладик.

Орадан мана, 20 йилча вақт ўтибди. Аммо Сайёра опанинг жарангдор овози ҳамон қулоқларимдан кетмайди. Ўша лаҳзадаги ғурур билан ўқитувчимизнинг одилона, дўстона кузатиши қоришиб, уни хотирамга жойлаб қўйди.

* * *

Синфимиздан икки ўқувчи туман олимпиадасига йўл олдик. Адабиётдан, ўзбек тилидан пухта тайёргарлик кўришимизга қарамасдан, бизга ҳеч қандай ўрин насиб қилмади. Қайтганимиздан сўнг Сайёра опанинг шундай сўзларни айтгани ёдимда:

— Ўрин тегмади, деб хафа эмасмисизлар? Аввало, ўша олимпиадага бориб келишларингнинг ўзи катта омад. Унга энг сара ўқувчилар боришади. Лекин уларнинг ҳаммасини ҳам биринчи ўринга олиб чиқиш қийин. Буни тушуниш керак.

Тушунмасдан иложимиз бор эдими?

Сайёра опанинг далдаси бизга руҳий озуқа бўлган эди.

* * *

Сайёра Жониқуловани — бизга одобдан, яхшиликдан, тўғриликдан, самимийликдан, энг муҳими, адабиёт фанининг оний ва боқий гўзалликларидан сабоқ берувчи оддий ва камтарин қишлоқ аёлини тез-тез эсга оламан. Бу қандайдир табиий ҳолатга айланиб қолган. Яхши хабарни эшитганимдан бери уни янаям кўпроқ эслайдиган бўлдим.

Дарвоқе, ҳозирда Қўшработ туманидаги 49-ўрта мактабда ўзбек тили ва адабиёти фанидан дарс бераётган талабчан, ўз ўқувчиларининг билим олишига қайғурувчан муаллимамга «Ўзбекистон Республикаси халқ ўқитувчиси» унвони берилди. Аслида у унвон, мартаба, шон-шуҳрат учун талашиб-тортишадиган ўқитувчилар тоифасидан эмас. У болани гўзаллик оламига етаклаш, сўз санъатининг жозибасига тортиш, хушахлоқликка, ширинсўзликка ўргатишга қай йўсинда ёндашиш ҳақида ўйлайди. Бу ўйлар уни тарк этмайди.

Тасаввур қиламан: Сайёра опа оддийгина қишлоқ мактабининг камжиҳоз, дид билан безатилган синфхонасида дарс бераяпти. Навоий ижодига бағишланган дарс. Муаллима оҳанрабо тасмасини айлантиради. Хонага «Қаро кўзим» ёки «Муножот»нинг ҳазин, дардли куйи таралади. Сўнгра куйга монанд сўз дурлари терилади. Нигоҳлар жим, руҳият эса Навоий оламига, ижодига яқинлашмоқда.

Сайёра опа ўқувчиларга ғазал мазмунини шарҳлаб беради. Уйга вазифа қилиб Навоий асарлари бўйича ҳар ким қобилиятига яраша сурат чизиб келишини тайинлайди...

Ҳ. ТЎЙМАНОВА.

Мирзо Улуғбек туманидаги 148-мактаб жамоаси шу мактаб директори, Ўзбекистон халқ ўқитувчиси Ғиёс Алимович Абзаловга турмуш ўртоғи

Мамлакат АБЗАЛОВА

вафот этганлиги муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

«Халқ таълими», «Бошланғич таълим» журналлари жамоаси ва таҳрир ҳайъати «Бошланғич таълим» ойномасининг собиқ бош муҳаррири Ўтамурод Нурмуҳаммедовга падари бузруквори

Нурмуҳаммад ЖАББОР ўғли

вафот этганлиги муносабати билан унга ва унинг оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор этади.

Ма'рифат

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси.

Бош муҳаррир
Саъдулла ҲАКИМ.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 20.
Рақам ва далилларнинг ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.
МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 36-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 36-55-58.
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.
Навбатчи: Луқмон Бўриев.

ИНДЕКС: 64595 Буюртма Г.-0141. Ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2 босишга топшириш вақти — 20.00. Топширилди — 20.00. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Тиражи — 39 710.
1 2 3 4 5 6